Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера деиз • ЕРА, 10 АПРЕЛЬ, 1980 ШУ. • № 43 (8173). • Мах 2 кепиг.

«СОЮЗ-35» НИКЪ БЕШ ДА

ТАСС хоам

Космически арена таххьара программага хьаьжжина 1980 шера 9 апреле московски хенах 16 сахьатт 38 минутехь Советски Союзе урагІа дахийтад «Союз-35» яха космически кема.

Космически кема лехкаш а кема командир подполковник Попов Леонид Иванович бортинженер, Советски Союза Турпал СССР летчик-космонавт Рюмин Валерий Викторович чуъягІаш йола экипаж.

«Союз-35» яхача кема наькъа программагІа лаьрхІа да из «Салют-6» — «Прогресс-8» яхача орбитальни комплексах дІахоттийта. Орбитальни комплекса борта тІа экипажо кхоачайде дІа пилотируеми режимагІа станци дІахо болх беш хилар ІалашдІера эшаш дола профилактически ремонтно-восстановительни балхаш, хІьата иштта дІахо еригья Іилма-технически эксперименташ, Іомадергда Лаьттара Іалашн кхоачамаш, Лаьттана юхерча космически аренашка медико-биологически тохкамаш дергда.

Новкъостий Поповн Рюминн дика хьал долаш ба.

«Союз-35» яхача кема бортови системаш дерттІа болх беш я.

Космонавташ никъ бара программа кхоачашъе болабелла.

Подполковник Попов Леонид Иванович

Космически кема командир Попов Леонид Иванович ваьв 1945 шера 31 августа Кировоградски областерча Александрия яхача городе.

1968 шера цо чакхъяьккхай Черниговски лаккхера военни авиационни летчикий училище. Цул тІехьагІа летчик-истребитель волаш Военно-Воздушни Низашка гІулакх деш хиннав.

Космонавтий отряде Л. И. Попов дІалазваьв 1970 шера. Цо чакхъяьккхай «Союз» яхача лехкаш долча кеман «Салют» яхача орбитальни станцеи программагІа никъ бе кийчалара йола Іинаа курс, хІьата цу хана кІоаргга дешарах кхеташ технически эрудици йолаш хилар хьахьеккхад. Космически аппараташа никъ бара управление ечa дакъа лоацаш хиннав.

Леонид Иванович — 1971 шера деиз Советски Союза Коммунистически парте член.

1976 шера болх беш волаше а космонавташ кийчбеча Центре Л. И. Попова чакхъяьккхай Ю. А. Гагарина цІерагІа военно-воздушни Академия.

Рюмин Валерий Викторович

Советски Союза Турпал СССР летчик-космонавт Рюмин Валерий Викторович ваьв 1939 шера 16 августа Комсомольск - на - Амуре.

1961 шера Советски Эскаре гІулакх даь ваьхначул тІехьагІа В. В. Рюмин деша вахав Московски лесотехнически институтн электронни - счетно-решающи техникан факультете. Институт чакхъяьккхачул тІехьагІа Валерий Викторович конструкторски бюро болх беш хиннав, цига хьахьеккхад цо эрудици инициативен йолаш инженер ше хилар, дакъа лоацаш хиннав космически техника керда образецаш кийчъечи хьаечен. Хьинаре дакъа лаьцад лехкаш долчи космически кемайи орбитальни станцейи наькъа управлени еча.

В. В. Рюмин — 1972 шера деиз Советски Союза Коммунистически парте член.

Космонавтий отряде Валерий Викторович дІалазъваьв 1973 шера.

В. В. Рюмин шоза космически никъ баь ва. Эггара хьалха — 1977 шера октябре «Союз-25» яхача кемаца, шозлагІа — космонавтика историе чухь эггара бІаьхагІа бола никъ — «Салют-6» яхачи станце тІеи «Союз-32», «Союз-34» яхача кемаш тІеи 1979 шера.

ШЕРАГІА ЙОАРЖАЕ ЯХЬ!

ХАЛКЪА ТІАХЬОЖАМХОЙ ХАРЖАР — ЛОАРХІАМЕ ГІУЛАКХ

Халкъа тІахьожама органаша шоай балха тІа чІоагІале дуаш советски кахьа инициативахи социалистически сакхетамахи. Цар керттера низ ба халкъа тІахьожама группай, постий, комитетий балха юкъе дакъа лоаца. Коммунистически партеи Советски пачхьалкхени решенеш вахаре чакхйоахаш бала болхлой, колхозхой, гІулакхера нах.

Нохч-ГІалгІайчене болх беш а шоашта юкъе 33 эзарнел совгІа тІахьожамхо вола 21 комитет, 2469 группа, 1930 пост. Цар чакхйоах планаши заданеши кхоачашъяра, производства эффективности балха дикали айяра, кхом бара режим чІоагІъяра, пачхьалкхени производственни дисциплина чІоагІа хилийтара тІаерзаь рейдаш.

Дукха ха йоацаш тІайийцача СССР халкъа тІахьожамах долча СССР Закона айбаьб халкъа тІахьожамхой лоархІами сийи, белгалъяьй цар бокъонаш. Цу Закона дІадеха доккхий гІулакхаш, халкъа тІахьожама органий болх дІахо тоббарах болча КПСС ЦК соцамгари хьадовгІа декхараш чакхдахара тІаберзабаь хила беза ерригача комитетий, группай, постий, хІара тІахьожамхочун болх.

Вай республике дІаходаденнад халкъа тІахьожама органашка отчеташи хоржамаши делга.

Отчетно-хоржамий собранешкеи конференцешкеи дакъа лоацарий керттера уйла тІаерзаь хила еза КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленума решенеш, цу Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателa новкъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьлацара установкаш вахаре чакхъяхара.

Къахьегамхой собранешка конференцешка кийчъяр боккха лоархІам болаш да. СССР халкъа тІахьожамах долча СССР Законага хьежжа предприяте, колхоза, учреждене, организаце халкъа тІахьожама группа хорж къахьегача коллектива собране, хІаьта производства хьалашка хьежжа юкъара собрани гулъе йиш йоацача — коллектива вакалий конференце, полкове уполномоченнай собране. Цу тайпара хорж цехашка, участкашка, бригадашка, предприяте, колхоза, учреждене, организаце, кхыча подразделенешка халкъа тІахьожама группаши посташи.

Партийни комитеташа де довгІа новкъостал деза дарглиц группай председателаштеи постий кулгалхоштеи отчетни докладаш оттас. Цар тІа хьахьекха хила деза партеи правительствен решенеш кхоачашъечa халкъа тІахьожамхоша юкъедихьа дакъа, пачхьалкхен планаши заданеши кхоачашъяра, торонсхь кхоачамехи бизагІа пайда эцара, кхом барен хІаман хьурмат дарен режим мишта лелаю, пачхьалкхен дисциплина чІоагІъяра тІахьожам мишта лоттабаьб. Геттара ишса хургда докладашка къаьст-къаьстача халкъа тІахьожамхоша баь болх, шоашта тІадехко общественни декхараш ишса кхоачаш па даьраш дІабовзийтача.

Къаьстта уйла тІаяхийта еза тІахьожамах хьахинвараш дуцара, цар бе боагІа мах бара.

Коллективашта хьалхашка латтача декхараша дІадеххача тайпара конференце е собране тийина предложенеши ерь критически замечанеши чоте а эцаш белгалде деза халкъа тІахьожама группаши посташи дІахо йодача хана де дезараш, кердача отчетия хана цаpа тІадоххе гІулакхаш.

ЧІоагІа йоакхо е эаш гІулакх да группаштен посташтен юкъебоагІа нах хьахаржар, цар кулгалхой белгалбар. Іалашде деза царна юкъе коммунисташ тоъал хулга. Группашкеи посташкеи хьинарегІа бола балха тІа принципиальни хургбола, нахь сий деш а лоархІаш а бола болхлой, колхозхой, гІулакхера нах, специалисташ харжар Іалашде дези. Халкъа тІахьожама органашта юкъе керда нах харжарца цхьана юха а харжа беза дог цІенен беркатен дІадхача отчетни хана шоай декхараш кхоачашдаьраш, балха опыт а гоьзал а Іоалъраш.

Советски общества политически система дІахо дегІадро лерхІ социалистически демократе формаех цаІ, пачхьалкхени общественни гІулакхашта доал деча дукха нах юкъеозара аьттув луш бола халкъа тІахьожам чІоагІбелга.

Халкъа тІахьожамо дер нахига дІахийтар цун действенноста хилакза даргдоаца хьал да.

Халкъа тІахьожамхой хоржаш йола лоархІаме политически кампани лерттІа чакхъякккхар дукхагІча даьккъе тийша хургда партийни организацеша цунна терках тІабахийтарах а, лостам баларах а. ХІаьта цу хьакъехьа къаьстта бехктохкам тІабуж халкъа тІахьожама городскойи районни комитеташта.

Республика кхашка

Ачхой-Мартановски район

Укх шера бІаьсти тІехьалькааьле а, ерригa дІис езаш йола культураш 1 май хьатІакхачалехьа дІадийна яха лерхІаш ба «Лермонтовский» совхоза механизатораш. Из гІулакх толамца чакхдаккхара хьалхе а тІоадал дІакъовлаш макхаш а даьха кийчдаь Іодилла 1700 гектар лаьтта. Хьайбашта кастта моша доакъар хургдолаш 440 гектара тІа дІабийнаб кей, горох, люцерна, 270 гектара тІа плата лаьрхІа дІайийнай хьалхара тайп-тайпара культураш а.

Шекара свеклаш эакха хьувкъам болаш кхера йоккха опыт йолаш ба совхоза кхаш леладераш. Свеклай хьувкъам лакхбара удобренеш а тайса цамош а даьккха боккъонаб кийчдаьд уж дІаюргІола 650 гектар лаьтта.

— Укх кІирегІа дІадолалу тхо шекара свеклош дІас, — йоах совхоза директорa А. Мальсагова — механизатораша дош денлад ворхІ да мара ха ца йоаёш уж дІайийна яха. — Пхи агрегат хургьа свеклаш дІаюви.

Деррига шови нязаш оарцагІа а даьха балхаш ду кхашка механизатораша Мамтов Ахьмада, Метришев Ваьлас, Цороев Папес, Дубаев Іаьлас, кхыбараша. Юкъера лаьрхІача 140—150 процент кхоачашъю цар шоай дийнахьара нормаш.

* * *

Агротехнически дикагІча хана бешамашкарен кхашкарен балхаш чакхдаха гІерташ ба «Новосельский» совхоза къахьегамхой. Цар дош деннад планагІа 114 центнер йолаш хІара гектара тІара 120 центнер сом чуба. Из декхар толамца кхоачашдара хьувкъам луш йолча 222 гектара тІарча бешамашта эшараш даьд гаьнаш еІа, молхаш теха.

Кхы а 225 гектар хулаш хьувкъам ца луш къона бешамаш а я совхозе. Царех 190 гектара тІа праштa цкъарчоа мел эша гІулакхаш даьд сомий бешамаш лелаераш. Цига хьинаре къахьегир Тепсуркаев Мовлеи, Хагуев Шамсудинеи кулгалдеча бригадий болхлоша. Къаьстта хьинаре къахьегаш хилларегІа белгалбаьннаб Ганиева Медяв, Шидаева Тоита, Муртазова Маруся, Галдуханова ЗулайІа, Садыкова Буки, кхыбараш.

ТІатеІІа балхаш деш ба совхоза хаьс сом лелабераш а. ХІанзле цар дІабийнаб 20 гектара тІа холаш, 30 гектара тІа помидораш, 50 гектара тІа моша горошек, массехк гектар кхачан свеклаш.

Баьцазаараш дІадув кхаь агрегатаца. Механизатораштa юкъе яьржача социалистически яхье хьалхле яьккхай Умаров Ювсап тракторист а волаш, Кациева Руминаи Колдуханова Зулайи сеяльщикаш а йолаш йолча барт тайнача экипажо.

С. АУШЕВ.

ЙОККХА КОТАЛО

ЯЬККХАЙ «СУНЖАНЕФТЬ» НГДУ КОЛЛЕКТИВО—23 МАРТА КХОАЧАШЪЯЬЙ ЦО ИТТЛАГІЧА ПЯТИЛЕТКА ПЛАН

Из толам мехкдаьттахоша бaьккхаб технически прогресс сихъяра, производства эффективность лакхъяра тІехьа къовсам лоаттабарах, чурча кхоачамех дикагІа пайда эцарах, керда техникеи толашагІйола технологии юкъехахьарах, болх Іилма ларда тІа вІаштІехьбаккхарах, хІара коммуниста, новатора, рационализатора къахьегами хьинар айдарах, наха юкъе бу идеологически, политико-кхетама болх тоабарах.

Ер пятилетка йоласача дена кходьад 598 эзар сом пачхьалкхен рузкъа. Из де вІаштІехьдаьннад дукха мероприятеш чакхъяхарах. Масала, укхаза шозлагІа пайда эц насосно-компрессорни турбех, уйла тІалхийта леладу электроэнерги кхоелга, боккха ния болча трансформатораштa меттел оттаяр шоашта кхоачем хилал электроэнерги телараш. Транспортах нийсагІча тайпара пайда эцарах вахтови цхьа автобус вахьча гІулакхашта мукъаяьккха йиш хилар. Болхлоша шоллагІйола говзалаш Іомаярах дикка боккха пайда баьлар. Къахьегамо дисциплина чІоагІъярах балда хь чакхъеьнивчул тІехьагІа балхаш ду за дикка кІезигъяьй.

Уж деррига толамаш дахара мехкдаьттахой коллектив оарцагІьяхар партийни организаци я. Массанена а масал телаш къахьегаш ба коммунисташ. Уж ба Іилма-технически прогресса тІехьарча къовсаме кьалхарча мутІаре латтараш. Іилма-технически общества совете дакъа лоацарех 70 процент бараш коммунисташ ба. Совето къестаду производства экономика органоахаш тоаяра, боахама доал делга тоадара, болхлой инженерно-технически болхлой, гІулакхерча чаьха творчески хьинар айдара дешаш. НТО юкхьанцарча организаце балха юкъе хьинарс дакъа лоац коммунисташа н.к. Юрковскс, Летникова, Коломыцева, Гусакова, Иванова, кхычар.

НГДУ коллективана а санна ерригача Сунженски района а геттара лоархІамеча дешашта — мехкдаьтта доалла керда моттигаш караерзаяра, углеводородаши туха мІалхара юрсни тІоан гучабаккхара керттера терках тІабахийтар Іилма технически общественносто. Технически совето НТО совстаца, НГДУ структурни подразделеней инженерно-техническа болхлошца цхьана «12Д» яха скважина караерзаярах тахкаран проект а план а оттайир. Хетаргахьа, из скважина тІоаний йоккха давлени а лакха температура а йолаш хила езаш яр. Практике гучадаьлар хьалха оттаь прогноз нийса хилар. Цудухьа скважинана баь тохкам дика чакх а баьлар.

Цу тайпара мероприятеш дукха а чакхъяьккхай НТО совето.

Иштта дика болх бу укхаза къахьегам Іилман ларда тІа вІаштІехьбаккхара (НОТ) совето а. Цун творчески группаша, масала, дІадехача шера 58 мероприяти юкъейихьай планагІа 16 мара йоацача. Цар 27 эзар сом совгІа пайда бир.

Планаш, социалистически декхараш кхоачашдераш нах ба. Цар хьинаре къахьегарах, шоайла вІаши тІо дарах, шоашта тІаэиллача гІулакхах уж дог лаваш хиларах, социалистически яхь кхетамца вІаштІехьъяккхарах тиша да балха тІа толам баккхар. Цу дешан даим йоакхо ю НГДУ администраце, партийни организаце, профсоюза промыслови комитето. Укхаза шерра юкъейихьай социалистически яхьа индивидуальни коллективни формаш.

Масала, яхьа коллективни формаш юкъейихьай мехкдаьттеи гази йоаккхача групповой установкашкеи бригадашкеи, скважинашта лаьтта кІал ремонт еча бригадашка, хий дІаухийтачеи тІоанашка Іочуухийтачеи насосни станцешка. ХІаьта НГДУ ерригa коллектив «Горскнефть» НГДУ, «Грознефтегаз» НГУ коллективашца яхье яьний я.

Укхазарча болхлоех 80 процентал дукхагІа бараш шо-шоай социалистически декхараш тІаийца ба. Яхьа итогаш ю хІара бетта, цох хьахиннад хьонхамий улга тІахьа а тоттaш.

В. И. Ленин ваь 110 шу дизара сиина яьржача яхье дика толамаш доахаш хьоагІа В. Н. Серобабин керте латта Іилма тохкамини производственни балхий цеха коллектив.

Социалистически яхье котьльнцараштa юкъе я мастерий Н. А. Кадаева, Х. С. Аушева, А. М. Махнычева бригадаш. Масала, А. М. Махнычева бригадо 1979 шера декабре кхоачашъяьй скважинашта лаьтта кІал ремонт яра ихе шера план.

НГДУ коллективе сий деш а лоархІаш а ва мехкдаьттеи гази йоаккхача цеха мастер Н. П. Летников, скважинашта капитальни ремонт еча цеха бурувдеттараш Н. П. Карагичев, Д. А. Мещеряков, мехкдаьттеи гази доаккха оператор С.-А. Д. Бельтоев электромонтер А. И. Самойленко, оборудованена ремонт ю слесарь В. В. Алленов, кхыдукккхабараш.

«ХІара балха денна — дикала Знак!» яхача девизагІа болх беча мехкдаьттахой коллективе шерра баьржаб коммунистически хьисапе къахьегара тІехьара болам. Коммунистически къахьегама ударник яха цІи лелаеш ва 285 саг, яхи цехи участоки, нис бригада я коммунистически къахьегама коллектив яха цІи енна.

«Іаьржа дошув» даккхара ихе шера план хакал хьалха кхоачашъяра доккха гІо дир соахка НГДУ коллективо даьхача толамаша. ВІаштта кхаь кварталс района промышленни предприятешта юкъе хьалхара моттигаш яьхар цо, хІаьта кхоалагІча квартила итогегІа республике а «Грознефть» объединене а гІоала хьалхара моттиг елар цунна. Из толам баккха этта хиннадац, хІана аьлча къаьначa скважинашка мехкдаьттах хий дІаувш дукха моттигаш нийслора, хІаьта керда скважинаш яцар дьха яьнва.

Уж ерригa халонаш эшас низ кхаьчар барт болча коллектива.

ИттагІа пятилетка чакхйоалача шера кхы а дикагІа къахьега. Даьхенна ма хула дукхагІа мехкдаьтта дала уйла йолаш болх беш я укх денoшка «Сунжанефть» НГДУ коллектив. ХІара денна шерагІа яржаш латт В. И. Ленин ваь 110 шу дизара хетаь социалистически яхь.

М. МУСИЕВ.

Ростовски область. Къахьегама толамашца накъайода В. И. Ленин ваь 110 шу дизара «Атоммаша» — энергетически машиностроене гиганта коллектив. «ТІехьабусараш боацаш бе болх» яхача девизагІа шу доладелча дена предприяте планал совгІа маьхалъяьккхий итташ эзараш сомий маьха продукци. толаме паварки яьй эггара хьалхарча реактора лакхерчеи дохерчеи ахкорпусашта.

300 болхлочо кхоачашъяьй шоай ихе шера планаш.

«Ханал хьалха хьалъергья — ханал хьалха пайда эцаргба!» яхача беррига мехко хьалльяцача патриотически болама инициаторашa — «Атоммаша» къахьегамхоша, новкъоста Л. И. Брежнева дайтача моаршала жоп а луш дош деннад йиллача ханил хьалха технологически оборудованеиа монтаж яра 238 эзар квадратни метр производственни площадаш дІаяле, керда мощносташ караерзаяра ха лоацъе. КПСС XXVI съезд хьаелла ха тІакхоачаш атомни реактора хьалхара корпус яракеца.

СУРТАШ ТІА: Хьаеш латт эггара хьалхара донской реактор.

С. МЕТЕЛИЦА сурт.
ТАСС фотохроника.

ЦХЬАН КОМПЛЕКСАГІА

Урус-Мартановски района «Труд» яха совхоз къона, сом кхебара лостам бола боахам ба. Совхоз вІашагІъеллача хана, кхо шу хьалха мара сомий бешамаш дІаносгІа йолаяхзар укхаза. ХІанз 350 гектар дІалоац цар, хІаьта ерригаш а 1000 гектар хургья.

Духхьал дІайийна хинна сомий гаьнаш соахьа гурахьа, Іай еІар боахама болхлоша. ХІаьта хІанз дискови лущильникашца макха боаккхаш мутІараштa юкъера лаьтта кІаьдеш, пхацадоаккхаш, зене йолча садоахкача хІамашта духьал молхаш тохаш къахьегаш ба механизатораш.

Макха боаккхаш яз Атабаев Сулейман Хучиев Мурвани. Балха нормаш дикка тІехкхоачашъю царех хІаране. Гаьнаш, цар овлаш толхадергдоаццача тайпара бу болх. Иштта оьсарен дикеи къахьег сомий беш молхаш тохаш воаллача Исаев Мохьдана а.

— Соахка кІезиг - дукха сом летар эггара хьалха дІаергІача Іажий беш. Укх шера а латаргба. Цунца цхьаьна пачхалкхена планагІа сом дІадала 1981 шера мара долалургдац тхо, — йоах совхоза директора Умалатов Сайд-Іале.

Шин цех я цу боахаме. ЦаІ сомий бешамаш лелаеши шоллагІъяр — ялат, шекара свеклаш, кхыйола юрта боахама культураш кхееши. Кхаш леладеча цехи кхай тІарча стане тхо даьккача хана, цунна иххе макха боаккхаш боахар механизатораш. ПаргІата, лостам болаш да стана йов. Керда басар хьекха, кІира теха да механизатораштa хьагъоистидаь цІя. Цу чу я столови, цІе уголок. Хенашта кІира теха, еІа латт йоккха йоацача сомий бешара гаьнаш.

Укхаза ба совхоза керттера агроном Ахмадов Дадаш, кхаш леладеча бригада бригадир Шаипов Ахьмад.

— ХІанзле бІаь гектара тІа доакъара лаьрхІа мукх, 50 гектара тІа кей дІабийнаб оаха, — йоах Ахмадов Дадаша. — Буц листагІа хилийтара цу кхашка кхы а люцерна тІаморгья. мукх, кей дІабийначa кхай тІа пхоргІа. Мукх, кей чуйиццачул тІехьагІа кІезигагІа але а кхы а шоза люцерни хьакха йиш хулийтаргья цу гІулакхо. ХІаьта хІанз шекара свеклаш дІасра лаьтта кийчдеш, из культура дІаюви ба механизатораш.

Шин агрегатаца дІаюьш я шекара свеклаш. Уж лелаеча Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутата, Къахьегама ЦІеча Байракха ордена кавалера Мерзаханов Сайд-Махьмуда. Муртазов Махьмуда севлкаш тІа латтача шоай новкъосташца Магомадов Султанацен Гишкаев Султанацён цхьана 180—200 процент кхоачашъю балха нормаш. Оьсаре къахьег цара шекара свеклай фу хьатІакхухьача Дадаев Шаида а. Фуца цхьана минеральни удобоенеш товс кхай тІа. Цул совгІа, шекара свеклаш дІаювча лаьтта органически удобренеш а яхкс. Цу гІулакхо новкъостал дергда кхаш леладерашта лаьрхІар кхоачашде. ХІаьта цар дош деннад план 200 йолаш хІара гектара тІара 250 центнер шекари свеклаш чуя. Цу культураан Іуналл деш хургья Зубайраев Муссас, Эльмурзаева Іиза, Магомадова Совдата, Дадаева Бакус кулгалду звенош.

— Дагалаьцар цар кхоачашдергхиларах теш со, — йоах Ахмадов Дадаша. — ХІана аьлча, из культура кхееш йоккха опыт Іоаь нах ба цу звеношта кулгалдераш. Цар хьинаре болх бар бахьан долаш хІара шера тІехкхоачашъю тха боахамо пачхьалкхенга шекара свеклаш йохкара планаш. Масала, Зубайраев Муссас ший новкъосташца цхьана 410 центнер чуера соахка хІара гектара тІара.

Ала деза, Дадаш ше республике эггара хьалха шекара свеклаш кхее йолаяьчарех цаІ волга, хІаьта юрта боахаме цо болх бу 41 шу да.

— ХІара гектара тІара 300 центнер а кхы дукхагІа а шекара свеклаш чуийцар цо шийн хана. Из культура дикагІа хьувкъаара фу де деза хьехаш ва хІанз кхаш леладераштa, — йоах Ахмадов Умалатов Сайд-Іале.

Мукх кІай планагІа 25 центнер чуяца дезача 35 чуда дош деннад цу боахама кхаш леладераша. Уж культураш 560 гектара тІа я. Нитроамофосаца подкормка яьчул тІехьагІа боарамагІа листа, цхьатарра дика дегІадоагІаш латтача кІивои мукхои баьде баьццарча кІувся таралестийт хІанз кхаш.

— Май бетта иттлагІча е цхьайтталагІча дийнахьа гербицид тохаргья оаха ялата. ХІаьта лаьрххІача тайпара ялат чуда вІаштІехьдаргхиларах са шеко а яц, — йоах Шаипов Ахьмада.

Цо яхачох теша мегаргва. Соахка, мукх — 41, кІа 38 центнер чуйийцар цар.

ХьажкІаш Мерзаханов Сайд - Махьмаден Муртазов Махьмуден лелвергья ерригаш а — 260 гектара тІа. Царех 100 гектара тІа дІаюргъяраш индустриальни технологех кхеергья. Из культура дІае йолаяра дерригa кийча да цу боахаме. ХІаьта механизатораша дош деннад хІара гектара тІара юкъера лаьрхІача 35 центнер чуя.

М. ХАМАТХАНОВ.

ХА ЗЕХЬА ЙОАЯЦ

Іай а тІехьа сомий бешамашка цхьацца балхаш дир Сунженски района XIX партсъезда цІерагІча колхоза болхлоша. Иштта, А. Шевцов, Б. Коноплянко, А. Марков хий дуллаш хилар, хІаьта Л. Гороховас, А. Шерин вас, С. Веткинас, Е. Шевляковас, кхычар гаьнаш йоІаш къахьийтар. Март бутт хьатІакхоачаш уж балхаш даь даьхар цар.

Сомий бешамашта Іунал деш хІанз бІаьсти къаьстта дукха балхаш да колхозхоша де дезаш. Масала, зене йолча садоахкача хІамашта духьала молхаш тоха, мутІараштa юкъера лаьтта аха, вегетационни хьисапе хий дилла, кхыдар де дезаш да.

Уж балхаш ма хуъла дикагІа чакхдахар духьа шоай низ дІакхоачар деш къахьегаш ба механизатораш, сомий бешамаш лелаераш. Шоай декхарех дика лоархІабу зене йолча садоахкача хІамашта духьала молхеш тохаш боахка Душин Алексей, Петров Александр, Марков Михаил, кхыбараш.

Укх деношка керда беш дІайогІа йолаьй колхозхоша. Дика кийчдаьча лаьтта дІайогІаш я лоха гаьнаш йола Іажаш. Лакхача гаьнашка лучул кІезигагІа хилац цу гаьнаш тІара чубахьа хьувкъам.

Балха нормаш кхоачаш ца еш цхьанникха саг вац хІанз Іажий гаьнаш дІайогІаш, сомий бешамашка кхыдола балхаш деш къахьегараштa юкъе.

Х. МАГОМЕТОВ.

В. И. Ленин вай 110 шу дизара накъадолхаш

Ленински собранеш

Данза дисараштa терко тӀаэзар

«Ленински хьисапе, коммунистически хьисапе даха, болх бе, къовсам лоаттабе» яхаш повестка а йолаш, дукха нах гулбенна чакхъяьлар «Чеченингушколхозс т р о й» яхача объединенена чуйоагӀача ПМК хьайийлла партийни собрани.

Партбюро секретара вов. Л. М. Скоробогатых яь доклад ювцаш дукхагӀа теркам тӀабахийтар къоастадаьла дисача дешашта, гӀишлош ера организаце долча кхоачамбоацараштa.

Пленешка къамаьл дайраша дийцар КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленумо дӀадехар вахаре кхоачаш а деш, кхом барен хьурмат дарен режим ПМК масса йолча звеньяшка миштa кхоачашъю, е йоагӀаш критика йир укхаза долча кхоачамбоацараштa.

ДӀа-са лелача механизированни колонне хӀара шера хьалъяь ца йоахаш дукха гӀишлош юс, каст-каста объекташ эксплуатаце дӀаялара графикаш телхаю. ДукхагӀа дола балхаш шу чакхдоаллош ду. Шу чакхдалалехьа объект эксплуатаце дӀаяла гӀерташ балха дукха бракаш ю, цига даьр шоалагӀа юхаде дезаш хул.

Партийни собрание белгалдаьккхар материалехи механизмехи лерттӀа пайда ца ибелга, цунга хьежжа гӀишлош хьалъеча дукхагӀа мах дӀаухилга.

— Цемент, кирпич, кишк санна йолча гӀишлой материалий бе боагӀа кхом бац вай, — дувцар болхлочо А. Радуева. — Къайлла сенна кхухьаргда из, дукха цемент йоаю вагонаш Ӏойоссвеча, из дӀа-са кхухьача, участкацика ца лерттӀа дӀа ца оттаеш. Цу гӀулакха лаьрхӀа йоацача складашка, дукхьал хьавӀашагӀъехкача лышнашка латта цемент тӀоадар догӀо, мичо дӀаккхуь. Вай коллективе болх хӀаране дечунца бувзабенна ба. Из кхета а деш тоае еза къахьегама дисциплина, хӀаране низ ца кхобеш творчески къахьега деза.

— Аьшках сихха оатхалаш яхаш яргъяц аьле баьхке хьаоттӀ цхьабола вай гӀишлонхой. Цул тӀехьагӀа гучадоал уж цхьаннена а эшаш йоацилга. Мукх а юаш участкашка дӀакхайса ядаш хул уж.

Цкъарчоа хетадала йиш йоацам боаца хӀама да-их дувцар, аьнна. Бакъда, уж санна лоадам боаца гӀулакхаш леладар баьхан долаш цхьайолча хана ээараш сомаш дов.

Соахка кӀезиг-дукха а дӀаоарцагӀа даьшадаларе вай вӀаштӀехьларгдар 25 тонн цемент, кхо тонн металл кходе, — аьлар гӀишлонхочо З. Менлиалиева. — ХӀара болхлочун ши-шийна планаш хила еза балха ха зехьа йоаца яра, материалий, кхыдолчун кхом барн.

Собрание дийцар ПМК партийни а профсоюзни а организацеша социалистически яхь йоаржаелга, къахьегама дисциплина чӀоагӀъелга эсала леладелгах. Соахка каст-каста прогулаш хилар баьхан долаш 600 совгӀа сага-ди ва-хьа доадаьл, 30 эзар сома маьха балхаш хьа ца деш дисад.

Вай коллективе каст-каста къахьегама дисциплина, общественни порядок телхаеш, дукха прогулаш еш хиларах дувц факташа, — йоах участка начальника вов. М. П. Костанова. — «ТӀехьабусареш боацаш бе болх» яха девиз а йолаш, шерра социалистически яхь йоаржаяра кӀезига теркам тӀалоаттабу вай. Социалистически дисциплина чӀоагӀъеча къахьегача коллективаш лоархӀаш данка лакхбе боагӀа. Бизза пайда эцаш вай бригадай, участкай советий, болхлой собраней, общественни организацей торонех.

Экономиста Л. Н. Давыдовас аьлар:

— Владимир Ильич Ленина массаза а хьалхадоаллаш хьинад производство а къахьегама оацарле а дегӀаухилга къоастаде йиш йоацаш наьха къахьегама а быта а хьалаш тоадарца, производства культура айяларца дувзаденна долга. ТӀаккха вай организаце мишта латт уж гӀулакхаш? Ше ма дарра аьлча, цар гӀадвигац. Карарча пятилетка цхьанна а шера планаш кхоачаш ца еш хьадоагӀа вай. Пхе шера заданеш кхоачаеъяра вайна кхы цхьаькха (яхлагӀа) цхьа шу эшаргда.

Ше ма дарра аьлча, ПМК партийни организацена мегадац бригадашка, участкашка лерттӀа организаторски а политически а болх вӀаштӀехьбакиха.

Чакхйоахача мероприятех а партийни собраней соцамех а хьахур эсала да вай, — аьлар коммуниста Г. К. Халашевске. ТӀайю решенеш кхоачаоргьиц, болхлошка дӀа ца кхоачаш юс уж. Дукха дувц вай даьсса, пайда хьабаргбоаца къамаьлаш. Производственни планаш кхоачаш ца еш юсилга ла йиш йолаш гӀулакх дац, — белгалдаьккхар цо.

Партийни собрание тӀанийцане революце тӀа белгалдаьккхар болх тоабара гаргарча хана, тӀехьа ца доаккхаш де дезар.

Е. ФАРНИЕВА.

Йоккхача Кавказа электростанцеш

1922 шера 10 сентябре дӀадоладелар из. Цу дийнахьа Тбилисена гаьна йоацаш Кура яхача додача хин йисте хилар В. И. Ленина цӀерагӀа Земо-Авчальски ГЭС хьалъе йолаллара юхьиг дӀайолаяь йола, дукхача наха дакъа лоацаш хинна воскресник. 1927 шера 26 июне Грузе эггара хьалхара гидроэлектростанци болх бе йолаелар. Земо-Авчальски ГЭСа платина тӀа В. И. Ленина борза памятник дегӀар. Цун автор вар вовзаш вола советски скульптор И. Шадра.

1938 шера дена ЗаГЭС ялх гидротурбина йолаш цун мощность 36,8 эзар киловатт йолаш болх бе йолаелар. ХӀаьта укх шера ший тӀеххьара, пхелагӀа, агрегат болх бе йолайоляйтаргйолча Ингурски ГЭСа мощность 1.300 эзар киловатт я. Цу цифраша къаьгга хьахьокх ленински васкетегӀа дегӀайоагӀача Грузе энергетика никъ.

Ше санна кхы йоацача Ингурски ГЭСо из болх бе йолаелча дена мехка ши миллион киловатт-сахьат маьха дарегӀа йола электроэнерги енай, ИнгуриГЭСа гаьна йоацаш Йоккхача Кавказа лоамашка Ингуре хи тӀа хьалъе йолаяьй шоллагӀа гидроэлектростанци — Худонски ГЭС. Цун плотина 192 метр лакха хургья, мощность — 740 эзар киловатт, хӀара шера цо хьаергья 1 миллиарди 700 миллиони киловатт - сахьат электроэнерги. Иштта Ингури яхача хи тӀа хьалъергья дукха гидроэлектростанцеш.

СУРТАШ ТӀА: 1. Пипия Рубена кулгалду монтажникий коммунистически къахьегама бригада: бригадир Р. Пипия, монтажникаш Т. Заркуа, Н. Джепаранов, Г. Шелия, А. Асламазов, В. Шишкин.

2. Грузе энергетика эггара хьалхара плотина.

Г. НАХУЦРИШВИЛЕ сурташ.
ТАСС фотохроника.

НАЬХА САТЕМ ЛОРАБЕРАШ

Байнача бетта Черноречье яхача поселке общественни порядок лораеча дакъа лацара 870 дружинник вахийта елаш яр СССР 50 шу дизара цӀерагӀча химзавода коллектив, хӀаьта цар цига хьожабьраш 920 сагата дӀанкаьчар. Иштта, укх тӀеххьарча хана общественни моттигашка, улицашка дежурство лоаттаяра хӀара дийнахьа боарамал тӀех дружинникаш ухийтиягӀа Ӏалашду завода администраце, партийни, профсоюзни организацеша, дружинана керте латтача завода директора Ю. Н. Казюпас.

Шоашта тӀадилла гӀулакх тешаме кхоачашдеш болча дружинникех ба КИП цеха слесарь А. А. Соболев, ремонтно-механически цеха слесарь С. С. Арсанукаев, грузчик В. М. Куделин, Ӏапарцеи хицеи Ӏалашю ера цеха начальника заместитель В. С. Каратаев, центральни ремонтно-механически цеха слесарь В. А. Монтих, кхыбараш.

Дукха ха йоацаш района шоай лоӀамеча халкъа дружинаша 1979 шера баьча балха итогаш йича хьалхара моттиг химикашта хьожайир, царна дӀаелар КПСС Заводской райкомех райисполкомех карара кара тела ЦӀе байракх.

С. ШАВИЕВ.

ДОШ-АЬННАЧА

Ахриев ГӀапура цӀерагӀча Назрановски «Электроинструмент» заводо укх шера январь бетта дена паччахьаллкхои дикала Знак йолаш арахецаш я шин модификацех йоли сверлилкаш.

ДӀабахача кхаь бетта программал совгӀа 107 эзар сома маьха продукци маьхала яьккхай заводо. Из толам боаккхача къаьстта хьинаре къаьлийгад коммуниста Костоева Марема кулгалдеча сборочни цеха коллективо.

Владимир Ильич Ленин вай 110 шу дизара къахьегама совгӀаташца накъабахара иланал совгӀа 150 эзар сома маьха продукци арахеца дош деннад завода машинашъеараша. Из дештар тӀехкхоачашде лаьрхӀад цар.

Х. САИТОВ.

Владимир Ильич Ленин вай 110 шу дузача дента кхачалехьа иттлагӀча пятилетка задани кхоачашъяра шоаш дена дош хӀоналехьа чакхдаьккхад Грозненски экспериментальни - механически заводерча цхьаболча болхлоша. Царна юкъе а эггара хьалхарчарца ший пхе шера задани кхоачашъярах рапорт деннарех ва фрезеровщик, коммунистически къахьегама ударник Сергудаев Александр Николаевич. Соахка июль бетта лена цхьайтталагӀча пятилетка чотагӀа къахьегача цо хӀанзалехьа толамца кхоачашъяьй 1981 шера задани а.

СУРТА ТӀА: фрезеровщик А. Сергудаев.
И. ИЛИЕВА сурт.

САГ ШИЙ КХЕЛА ДА ВА

ТОАБЕ ЦӀАГӀАРЧА ЛЕКТОРЕЙ БОЛХ

Соахка июнь бетта «Идеологически, политико-кхетама болх дӀахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам кхоачашбара декхараш дувцаш хиннача партийни актива собране къахьегамхошта атеистически, интернациональни кхетам балара болх тоабарах дукха дика предложенеш елар Шаьла района коммунисташа.

Къахьегама коллективашка политически болх дегӀабоалабеш нах бахача моттигашка — цӀагӀа кхетама болх бара дешашта дукхагӀа уйла тӀаяхийта яьнай района партийни организацеш. Цу даьнъе боккха болх бу цӀагӀа ера лектореша.

Нах бахача моттигашка беш бола атеистически кхетам балара болх, къаьстта а кхалнахаи кагирхоштен юкъе беш хилча, пайданегӀа болга хьахьекхад практико.

Районерча 40 школе вӀашагӀа а ехка болх беш я 600 совгӀа цӀагӀара лектореш. Царна кулгалдеш я школай директораш керте латта методически советаш. Интернациональни, педагогически, атеистически, кхы дукхача темаех я лекцей тематика.

Юртахоша де а доагӀаш сий деш ва № 2 йолча Автурински юкъерча школера хьехархо лектор Абубакаров Мовсар. Тукаев Махьмада цӀагӀа лекцеш ешаш беседаш еши ва из. ПланагӀа бетта цкъа шийна тӀачӀоагӀъьча микрорайоне хила веза лектор. ХӀаьта Мовсар дукхагӀа хул цига материалистически мировоззрени хьахургйолча тайпара ший естественни Ӏилмай знанеш камаьрша бахача наха дӀалуш.

Кхийнача наха юкъе яь ца Ӏеш, дешархошта а атеистически пропаганда ю М. Абубакарова. Масала, дукха хи йоацаш цхьан уроке берашта 1982 шера планеташ цхьан мугӀаре нийслургхиларах дийцар Мовсара. ХӀара 500 шера цкъа эггара маьлха гаргагӀа йола 9 планета цхьан мугӀарах нийсъенна дӀаоттилга математически лоархӀам беш, цхьаццахӀамаша масал гойташ кхетаде атта хургдолаш дийцар цо.

Цуница дувзаденна вай планета тӀа хила тарлуча хаоттама хуцамех а бераштa дийцар цо. Из деррига а материалистически кхетамца тӀайийцар бераша. Бакъда, цу беседе цхьадола бераш дуне дохар кхерама уйла керта чу есса-м дар. ХӀаьта уж хабираш юрта бахача дика фанатикашкара доагӀаш хила дезаш дар.

Иштта ладувгӀараша цхьаьаца хаттараш теларца цу дешах лаьца къамаьл де дезаш кийсделар цун шийна тӀачӀоагӀъьча микрорайоне а. Цига волаш хьехархо М. Абубакаров журналаш тӀара, Ӏилман литература тӀара статьяш йийша, цхьадола хӀамаш дӀаядаь, новкъостала йолча глобусаца, седкъий картаца, фильмоскопаца кийчвеннавар.

Дукха нах гулбеннабар лостам болча ТукаевгӀар цӀагӀа. Укхаза бар боккхий нах, бераш. ДикагӀа кхетадергдолча тайпара планетий леламах, дунен тӀаувзамах, кхыдарех гулбеннараштa дийцар хьехархочо. Уж дерригаш а дийша вальчи мара дуаццар цо планеташ цхьан мугӀаре нийсъяларах дола дош. Массане а лерттӀа ладийгӀадале а цхьатарра бицар кхетам. Из-м дукха новкъа а дацар. Во да цхьабараш шовшта кхетадергдолча тайпара дӀаьхалха доаккхор кхетаде безам боацаш хилар, ца тешар. Укхаза гӀо де отт Сийлахь-боккхача Даймехка тӀема ветеран Тукаев Махьмад.

— Ӏалама лоархӀаме хӀамаш, событеш ховшие а харцахьа кхетае нах Ӏехабеш бола дика нерте латтараш вайна дика бовз, — аьлар цо. — Иштта дика вайна гуш да «дерриге хошш» болча моллаша дувцараш кхоачаш хулаш ца хилар. ХӀаьта а наьха кортош тунтакх ца даьхача Ӏац уж.

Массаза кхаад сона дуне дохаргда, малхбузехьаол малх хьалкхетаргба, хий тӀадаргда, тӀаккха дуне дохаргда яхаш. Бера хана цу хабарех тешаш, цахаддаш кхерам тӀалатташ, валар мара дагахӀама доацаш се хинна дагадоагӀа сона. ХӀанз-м кхета ма дой цу тайпара хабараш вӀал кӀийле йолаш ца хилар. ЛадувгӀараш цу дешай чӀоагӀа уйла еш болга ховш дар.

Кхычахьара поал тасса нах бехаш ханаш яр Автуре бахача наьха, дайна доахая е лочкъаьв йихьа хӀамаш хьалахара. № 2 йолча Автурински юкъерча школа хьехархоша баьъ масалаш а кхувлаш дӀахайтар, поал тассарца хӀама хов яхилга, нах Ӏехабир мара кхы хӀама доацилга.

Юртарча наха лоархӀаш а сий деш а я эрсий моттиг литературей хьехаш йола № 8 йолча Шалински юкъерча школера З. М. Хутаева.

Йицъеннаяц «Исламя кхалсаги» аьнна цо йийша аргӀанара лекци. «Производстве хьалхалаттарий» стендах, «Хьа мехкарий — НохчГӀалгӀайче» яхача книжках, Ахматова Раисай стихай сборникех пайда ийцар цо. Кхолламга диллача общественна маӀа саг кхалсагал къорӀа тӀа лакхагӀа лоархӀилга дийцар лектора.

— Кхалсага бокъонаш лоагӀа хургйолаш мел дола социальни экономически хӀамаш дӀадаьхад вай мехка, — аьлар З. М. Хутаевас. — Советски кхалнах вай общества йиза бокъо йола членаш болга белгалдаьккхар цо. ДӀаяхача замах юхедиса во Ӏаьдалаши традицеши толамца хӀана вайна юкъера дӀадоахаш да. Хьамсарча партен правительстван цахаддаш йоахо еш ба вай советски кхалнах. Царна хьадийла да деррига наькъаш. Дика уйлаш йолаш ба советски кхалнах. Кизга чу хьежача санна гуш я цар тахане, кхы а дикагӀа хургйола кхоане.

Атеистически кхетам лучча хӀараннеца къаьст-къаьста беча балха йоккхий торонаш йолаш я цӀагӀара лектореш. 10 шу дӀадаьннад Бачи-Юрта № 1 йолча юкъерча школа директоралла Д. И. Эльсанукаев болх беш вола. Куйбышева цӀерагӀча комсий совхоза болхлошта юкъе Ӏилма-атеистически знанеш йоаржаеш ва из. Дукхачарцей хӀаранецей чакхдоаха балхаш вӀашк бувзам болаш ду цо. Масала, дарба лу яхаш кьаь леладеш хиннав Бачи-Юртара Ю. Хасиев. Лорашка гӀолла доацаш «дарба» де бокъо йоацилга дӀахойташ цунца массехказзa къамаьл дир Д. И. Эльсанукаева. ХӀанз из гӀулакх ца леладеш сецав Ю. Хасиев.

Иштта цу юртарча дика фанатика Хатуев Махьмада бахача наха юкъе маьждиг хьаделлара пропаганда яьй. Цу гӀулакхах сакхийча школа парторганизаце М. Хатуевца индивидуальни болх ба опытни лектор-атеист вахийтар. Цул тӀехьагӀа маьждиг хьаделла ца эшилга кхета а даь из зене пропаганда ца еш Ӏийнав из.

«Идеологически, политико-кхетама болх дӀахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам арабаьнначул тӀехьагӀа Ӏилма-атеистически конференцеш е йолалей районе. Масала, соахка декабре йир школай директораша, парторганизацей секретараша, хьехархоша, даьша-нанаша дакъа а лоацаш «Школен цӀагӀен берашта атеистически кхетам балар» аьнна йола конференци. Гулбеннараштa кӀоаргга чулоацам бола доклад йир района халкъа образоване отдела заведующе Р. М. Лукьянченковас. Дешархошта атеистически кхетам балара балха опыт йийцар лектораша-атеисташа. Иштта из болх цӀагӀарча лектореш мишта бе беза дийцар цар.

Юххьанцарча партийни организацеша, школай кулгалхоша, КПСС райкомо цахаддаш уйла тӀаяхийта езаш я нах бахача моттигашка еш йола беседаши лекцеши. ХӀана аьлча, бахача наха атеистически кхетам балара лоархӀамегӀа йола форма а хинна тха районе дӀаэттай из.

А. ВАРЗАНУКАЕВ,
«Знамя коммунизма» яхача Шалински района газета редактора заместитель.

В. И. ЛЕНИНИ ТОӀАДАЬ ДОАХКАЧА ХАЛКЪИЙ КОРТАМУКЪАЛЕН БОЛАМИ

Тамаш я тахан антиимпериалистически къовсамера Азе, Африка, Латински Америка халкъий лоархӀам лакхлуш латташ хилар бакъ из деш вола саг кораводагӀе. ХӀаьта из В. И. Ленина гуш хиннад дӀаяха бӀаьшере чакхйоалаш латтачен керда бӀаьшере хьахинначен ханнехьа.

Ала дезаш да, цу хана Малхбузен Европерча цӀи хеза хиннача цхьаболча революционераш колониальни кхычар карарчен мехкий халкъий революционни лоархӀам бьшха терялбеш а хинкабац аьнна. ЛерхӀаш дар, шоаш сон тӀехьадиса хилар баьшан долаш уж тӀехдаьлча а, пролетарски революцешта юкъе и ца доагӀаш юстара латтаргда, амма, мелла догдаьхача а, кӀезиг-дукха а лоархӀаме дола гӀо царна дерг а дац аьнна.

Марксисташта юкъе массенел а хьалха бӀаргадайра В. И. Ленина, капитализм машаре, тайнина, цхьан бозьмагӀа дегӀаахара зама чакхъяьнна хилар, керда зама — империализмаи пролетарски революцейи зама. Ази сомайоаля, колонешкеи кхиэлонешкеи мукъален болам цӀаккха а ца хиннача бесса лакхбалара зама йоленна хилар. Колониальни халкъаш цӀаккха а ца кхача тайпара сиха юкъеухар сага эггара чӀоагӀагӀа эша бокъонаш бахьанерча къовсама. «Социальни машарахи» демократи латташ дуӀаш хилапа дарг ца хиларахи, — кадаьд цо, — локкхал даь а баьннабацар оппортунисташ. Азе Ӏалаьмате доккхий керда дерригача дунен дуӀаш доладелча... Вай лахар бокъонца цу дуӀайн Европаяя цар «сердал юха телеси» зама я» (ПСС, т. 23, оагӀ. 3).

Ленина дешаш бакъдеш хӀама хилар массехк демократически революцех: Иране (1905—1911 шераш), Турце (1908—1909 шераш), Китае (1911—1913 шераш), Мексике (1910—1917 шераш), хӀаьта иштта Инде, Индокитае, Индонезе, Египте, кхычахьа къамаш мукъадовлара болам лакхбаларах.

Дунен революци, яьхад В. И. Ленина 1917 шера Россе Советски Ӏаьдал этта ши шу даьннача хана, цун йолаяларга хьежача дукхача шерашка латтаргъя, хӀаьта из чакхъяьккхара дукха къахьега а дезаргда. Цу революце дегӀаахар, кертагӀдоах цо, керттерча капиталистически мехкашка социализм цхьан боарамагӀа «кхачар» санна хӀама хургдац, капиталистически дуненна чухьа лелаш дола вӀаши духьалара гӀулакхаш, колониальни дуненна еча эксплуатацена тӀакхета капиталистически мехкех цхьадараштa воккхар эксплуатаци яра факт терналийча бӀарчча хьанийцача чоалханегӀа хургда цун дегӀаахар. Ленина вынод яьй, «социалистически революци аллха а керттерча даькъе а революционни пролетареши хӀара мехка шо-шоай буржуазена духьала лоаттабу къовсам хиннн Ӏергбац, — а, из хургба империализмо тоӀаяь йоахкача ерригача колонешеи мехкашеи, дерригача шоай мукъагӀа доацача мехкаша дунен халкъашта юкъерча империализмана духьала лоаттабу къовсам» (ПСС, т. 30, оагӀ. 327).

Геттара боккха лоархӀам болаш лийрхӀад В. И. Ленина дерригача мехкашкарен континенташкарен къахьегамхой дунен халкъашта юкъе барт цаӀ болаш хилар. Ховш да, цу шерашка европейски къилбоселехьарча американски болхлошта, юкъе интернационализм яха дош кӀеззига ший тайпара, доазув увтталеш кхеталеш хинна хилар: пролетараш дехкарийла ба шоай классах болча новкъосташта гӀо де, тӀадожаш кхы хӀиэн а доацаш. Колониальни мехкий халкъех лархӀацар капитала духьала лоаттабеча къовсаме шоай хила беза союзникаш. Шоай аргӀанна колонешкарча къахьегамхошна а теркалдацар къам мукъадаккхара шовш лоаттабеча къовсаме метрополей болхлой классо де тарлу гӀо. Ленин вар массанел хьалха дегӀадаьхнача капиталистически мехкийи колонейи къахьегамхой барт цаӀ хила безарах дола дош гӀоттадаьр. Цо белгалдаьхад, къам мукъадаккхара къовсама гӀо дари хьаллацари коммунистически а болхлой а партей, беррига къахьегамхой, социалистически пачхьалкхений лоархӀамегӀара декхар, цар арахьарча политически гӀулакхий тӀуж хилар. Духхьал цу тайпарча союзо — аллха цо — хьадергда дунен революционни процесс дегӀаахарен дунен халкъашта юкъерча капитала духьаларча къовсама низ совбаккхарам ма эшшара хургдола хьалаш, хӀаьта вокх оатӀорахьара шоай мукъагӀа доацача мехкий халкъашта гӀо дерга мукъадовла а колонизаторий тийшачи балхашта толамца духьала латта а.

...ХӀанзарча хьаьрче дунен политически карта тӀа Азе, Африке, Латински Америке хьахиннай 100 совгӀа къона къаман пачхьалкхе. Уж тӀа-тӀа хьинарегӀа юкъеух планета политически экономически вахара. Дунен халкъашта юкъерча империалистически гӀозарашен реакцен тернал ца беш бита йиш йоаца вай ханара бокъонца бола низ а, хинна дӀаэттай дегӀаухa пачхьалкхенаш.

Борис КРОТКОВ.
(АПН).

ДОККХИЙ ХУВЦАМАШ

Грозненски локомотивни депо хӀанз а къахьегаш ва цу предприятие къаьнагӀчарех вола болхло Николай Петрович Точилин. Шин къахьегама никъ дӀаболабаьб 1920 шера.

Даьхено бе боагӀача тайпара мах баьб цун къахьегама. Николай Петрович Точилина 1951 шера июле Ленина орден енний.

ХӀанз инструментальни отделене бригадиралла болх беш ва Н. П. Точилин.

Тха штате воацача корреспондента Ф. Суханова дийхад цунгара тхона хьашт долча хаттараштa жоп дулга.

— Николай Петрович, Ӏа къахьета 60 шу даьннад. Фу дувцалургдар хьога цу гаьнарча шерашка ремонтни цехий диннача технически кийчонах, болхлой къахьегама хьалех?

— Цу хана, — аьлар Н. П. Точилина, — ма тайпа уйла са дег чу есса ц: къахьегам дика во вӀаштӀехьа мишта баьккхаб е дегӀа иязаца хьегача къинех механизироваьни балхан юкъе фу башхало я. Из тайпа хӀама вӀалла дага а хинадац. ЦаӀ дар ховш хьадер дукхагӀеи дикагӀеи де деанилга.

ДӀахо Николай Петровича дийцар, тахапарча корматкашка хьежача ала йиш я, кхыметтел эттара халагӀа дола балхаш а кулгашца дора аьнна. Кхыметтел паровоз айбар санна хала дола балхаш а домкратаца дора. Болхлой низ дукха эшам болх бар паровозай дышлош, цилиндрашкара поршеш хьахар кхыбар. Дерригаш а дагардаь мича варгва уж. Лоаца аьлча, массаболча балха эшар жӀов, фенташ хьувзаю дӀоагӀаш, осташ, болхлой кулгаш. Цу тайпара цехашка цхьанихи технологически оснастка йоацаш яр паровозашта ремонт ярн болх лерттӀа вӀаштӀехьбаккхара.

Юххьанцара пятилетка чакхйоалаш мара оттанизар мелча хица паровозаш дула агрегат, хӀаьта 1934 шера фон низаца леларболаш оттабир паровоз кхостабеш лелабаь гом.

Хано ӀаьхагӀъьь лостам хьаехнаш вагӀа сон Николай Петровичи. Царех цаӀ, масала, ер я: «1922 шера 11 ноябре Грозный станце местком делегатски собране № 4 йолча протокола тӀара хьалздаьр.» Цу тӀа яздаьд: «Сийлахь - йоккхача Октябрьски революце пхи шу дузаш къахьегама турпалаш чӀоагӀболба...» ДӀахо белгалбаьннача транспортх болхлой список я. Керттерча даькъе уж ба йоккха производственни стаж йола болхлой. Царна юкъе ва комсомолец Точилин Николай Петрович а, кураьтта шу даьнна слесарь.

«Премиальни фонд къахьегама турпалашта дӀаекъара хьакъехьа» лъча решене тӀа бархӀ сага юкъе ва Точилин Коля а. Царна хьожаьяй цхьацца пара ботинкаши (дахчая айраш а долаш) ткипа эрш кӀаден. Цинлена кхы шийтта-шийтта эрш кӀаден цхьаццa пунт хьоэри, и. кх. дӀ.

Цу факташа дагадохийт боахам юхаметтаоттабеча шерашка болхлошта карагӀхийна турпала гӀулакхаш.

— 1928 шера хьалхагӀа машиниста гӀоьча волаш пуз тӀехьагӀа машинист волаш Берса-Юрта кхаччалца кхийлай 400 тонн мухь тӀабола поезд «Ов» серех болча паровозаца, — яхаш дувц ветерана.

Низ болаш латтар яхьага. 1931 шера мае, грозненски паровозникий хьокхамагӀа, социалистически пхьа ударникий - хьалхалаттарий боламо чулаьцар грозненски машиниаькъа участкера 7 эзар совгӀа саг.

Шерра дӀабаьржар стахановско-кривоносовски болам.

Депора дукха стахановцаш - кривоносовцаш кулгалдеча балхаш тӀа хьожабир. Царна юкъе вар Николай Петрович Точилин а. Из хьожавир Прохладная яхача станце депо начальника заместителалла, цул тӀехьагӀа начальникалла. Партийни наькъаца, лерагӀа кердача коллективана дӀаехьар цо Грозненски паровозникий традицеш.

ТӀемо юкъагӀа баьккхар маьрша къахьегам. Долла хӀама цхьа декхар кхоачашдара тӀадерзадаьр — фашистски гӀаьрахой атта гӀо дира.

ТӀема шерашка тӀема-эксплуатационни отделенеца а волаш тӀема наькъашка гӀолла лийнав Н. П. Точилин, наступлени еш додача вай эскара лерагӀа. Атта никъ хиннабац из: Кривой Рог, Одесса, Кишинев, Белосток, Ломжа, Варшава, Берлин. Фашисташа дӀаьлаьца хинна территори вай бӀуво мукъа ма яьккхинге а, наькъаш, тӀаьш, станцеш, дӀа-са лела состав тоае отташ хиннаб тӀемахой-машиннаькъахой.

— Сенца белгалдоал тӀом сецачул тӀехьагӀара шераш Грозненски локомотивни депона?

— Йоккха моттиг дӀалоацар, — аьлар Н. П. Точилина, — тӀема шерашна дикка тиадейна хинна паровозаш юхаметтаоттадаро. Цхьабакъда, из-м эггара кертердар хиларах тарра белгалдоаккхаргдар прогрессивни хьисапе дуть увза довлар.

Массадолча гӀулакха а санна, цу бехктохамеча хана шоашкара образецаш гайтар грозненцашта балха а депоре а — транспорт юхасоцее йиш йолаш мича яр.

1978 шу Грозненски локомотивни депо коллективана белгалдаьлар прогрессага бодача наькъагахьа кхы цхьаькха а гӀабеккхарца: локомотивни бригадий квалификаци хийцар, электровозашца дукъ увза Ӏомаьй уж.

Электровозех пайда а эцаш грозненски машинисташен машиниставий помощникашен тӀехдика къахьег, вокхаш дӀа-са кхахьара тешаш сахъю, поездаш дӀаккхувлар, та дӀаухийта электрически низ кхобу. В. И. Ленин вай 110 шу дизара баха ма боагӀара накъабахар духьа яхь леладу.

ПРОДУКЦИ ДИКАГIА ХИЛИЙТА

ЭКОНОМИЧЕСКИ ОБЗОР

Иттлагlча пятилетка тIеххьарча шера чакхбаьлла кхо бутт белгалбаьлар республика экономически а социальни а дегIаахара даькъе керда толамаш дахарца.

Производственни коллективаша хьинаре, ленински хьисапе болх бара доккхий декхараш тIа а нийца, шоай низаш тIадерзадьд арахеца продукци дукхагIа хилийтара, производства эффективность лакхъяра, Iилман-технически прогресс сих а еш, къахьегама овсарле лакхъяра.

Из лоархIаме декхар кхоачашдеча хоадамболлаш долен дикен толамаш даьхад.

Еррига республика хьайццача промышленни продукци маьхала яккхара 1980 шера хьалхарча квартала план 101,6 процент кхоачашъяьй. Квартала планагIа лаьрхIачул совгIа маьхала яьккхай ялх миллион сома маьха тайп-тайпара продукци.

Къахьегама овсарле лакхъяра план 100,1 процент кхоачаш а еш, 1979 шера хьалхарча квартале промышленносте хинначул дукха хIама ца эшнаш 2 процент лакхъяьй из.

ДегIа мел ена промышленни продукци тIакхийттай къахьегама овсарле лакхъяра чотагIа. Укх шера хьалхарча квартала оадани толамца кхоачашйир мехкдаьттахоша, машинашъераша, пищевикаша, яйгача промышленностен промышленноста цхьадолча кхыча доакъойи болхлоша.

ДIадахача шерашка санна производственни коллективашка чIоагIа терко еш тIулакх хилар Iилман-технически прогресс сихъяри продукце дикал лакхъяри. Керттера лоархIаш дола уж декхараш кхоачашделга дIадех КПСС XXV съезда, цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий решенеша. Заводашка а фабрикашка а балхаш деш да къаенна стандарташ хувцара даькъе, хIанзарча хано дIа ма деххара дола продукце керда тайпаш карадерзадара, продукце кьалеина тайпаши образецаши ара ца хецаш соцаара, продукция тIа-тIа дикагIа хулийтаргйола керда производственни мощностащ болх бе йолаллийтара, кхыйола мероприятеш чакхъякхара.

1980 шера цхьоалагIча апрельга кхачалехьа Паччахьалкхен дикала Знак аннай пи бIаь гарггача тайпара йолча продукцена, хIана республино хьаене ерригача продукцех 30 процент ма Знак йолаш я.

Эггара хьалха белгалланкха лезаш да арахеца продукци дикагIа хилийтара «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене дукха болх беш хилар.

1980 шу долалуча хана Паччахьалкхен дикала Знак йолаш укхаза арахецаш яр 28 тайпара продукци е ерригача арахецача продукцех 41 процент яр.

Республикерча машинашъеча предприятешта юкъе арахецача продукце дикал лакхъяра даькъе хьалха латт «Красномолотовцаш». Заводе Паччахьалкхен дикала Знак йолаш арахецаш я 11 тайпара машинаши оборудованни, ерригa арахецача продукцех дукха хIама ца эшнаш 40 процент яр.

Продукце дикал лакхъяра даькъе дукха дика хIамаш карагIдийннад швейни производственни объединене коллективана. Укхаза ерригача арахецача продукцех паччахьалкхен дикала Знак йолаш яр 24 процентага кхьачай, 62 тайпара барчъаши трикотажни изделеши лакхерча категорех арахецаш я, цу даькъе дукха бериги товараш а долаш.

Цхьайолча предприятешна иштта дика лелац из болх. Республика дукхача предприятешка продукце дикал лакхъяра дешай е йоаггIача тайпара терко яц. Республикерча бIаь совгIа йолча предприяте арахецац лакхерча категорех йола продукци. Продукци дикагIа хилийтара болх къаьстта эсала бу «Трансмаш», «Нефтехимзапчасть» заводашка, Назрановски трикотажни фабрике, Грозненски кога гIирс беча фабрике, консерви заводашка, шурий промышленносте, кондитерски фабрике, моттигерча промышленноста министерства предприятешка, кхычахьа.

Цул совгIа, бахача наьха хьашташ кхоачашде декхарийла йолча дукхача предприятешта укх тIеххьарча хана хьаю продукци дикагIа хилийтара даькъе карагIдаьнна хIама дац.

ХIанзалца хьа кийчъю продукци во я Назрановски трикотажни Грозненски кога гIирс бечен фабрикашка. Цу предприятей продукцено 1979 шера госторгинспекце предписании йир продукци стандарташен технически къалашен дIа ма деххара ца хилйтарах. Цох доккха зе даьлар цу предприятешта, хIана аьлча царгара хьа а даьккха паччахьалкхен бюджете дIаделар/иттаж эзараш сомаш.

Технически хьалаша дIа ма деххара хургйолаш арахеца продукци кердалккхара тIехьа балхаш дойя а, машинашъеча предприятешка арахеш къьнарча образецех йола продукци, из кердалккхар къаьстта ледара лел. Машинашъеча предприятей продукцех 19,8 процент йола машинаши оборудовании хIаначул итт шу хьалхарче хала караерзаь я.

«Трансмаш» заводе 15—16 шера керда ца йоахаш арахецаш я тракторни прицепаш.

«Пищемаш» заводе ерригa арахецача продукцех 6,5 процент яр хIакэчул 10—12 шу хьалха арахеца йолаль я.

Дикка дукха къьначаь образецех йола продукци арахец яйгача промышленноста предприятешка.

Масела, Грозненски кога гIирс беча фабрике ерригa арахецача продукцех 45 процент яр 1976 шера а кхы хьалхa а арахеца йолаенна я, хIаьта Назрановски трикотажни фабрике — 62,7 процент яр.

Цу фабрикашка 1979 шера арахеца продукци духхьал 8—11 процент мара кердалкханаяр. Цу юкъа Грозненски швейни производственни объединене продукци 50 процент кердаьнккхар.

Республика халкъа боахама доккха зе деш гIулакх да брак йолаш продукци хьаяр.

ХIара шера промышленни продукци кийчъярат хулаш дола зе цхьа миллион гаргга предприятешка брак йолаш сом да. Гуш ма хиллара цифра зIамигa яц, хIаьта из болх тоабара тоалуш хIама а дац.

ХIара шера 200 эзар гаргга сом зе хул брак йолаш продукци арахецарех кирпаца подрядни балхаш дара пишкаш еча заводашта.

1980 шера дика производственни хьокхамаш даьхад республикерча подрядни гIишлошъеча организацеша.

Эксплуатаце дIаенкай цхьайола объекташ. шоай нисвеца подрядни болхаш дара план кхоачашъяьй. ХIаьта е нар балха тIа дукха кхоачамбоацараш нийслу.

Дукха зе хул брак ярах, цха де дезаш балхаш найсдалийтарах. ХIанзалца цIендаь дIадакккханза да де дезаш дикка дукха балхаш а дусаш наха чубеха цIеноп, школаш, больницаш, производственни объекташ эксплуатаце дIатедилга.

Из бахьан долаш эксплуатаце дIаеннячул тIехьагIа дукхача хана болх ца беш хилар город Грознера акушерски корпус.

Иттлагlча пятилетка тIеххьарча шера республикерча производственни коллективаша хьинар хо ца деш къахьег паччахьалкхен планаши тIаийца социалистически декхараши толамца кхоачашдара. Цар тIагIертта къоасам лоаттабу В. И. Ленин ваь 110 шу дуаача цIейна сийленца ваккъахара. Ерригсоюзни коммунистически субботник хула да хьинарeча къахьегамца белгалдаьккхара.

Коллективашта хьахашка латтача керттерча декхарех ца! да продукце дикал лакхъяр, декхар да цун технически боарам тоабар.

1980 ШЕРА I КВАРТАЛА ПЛАН РЕСПУБЛИКА ПРОМЫШЛЕННОСТО КХОАЧАШЪЯР

(процентаца)

	Продукци маьхала яккхар	Къахьегама овсарле лакхъяр
Ерригача республике гIолла	101,6	101,0
Ленина орден леляю «Грознефть» производственни объединени	102	100.4
Грозненски ремонтно-механически завод	100,9	105
Карабулакски химреагентий завод	103	102
«Севкавнефтегазпереработка» производственни объединени	103	99,1
Лаьттан кIоаргалешкарча йIоахалах нейфа яйбеча Къилбаседа-Кавказа управлени	105	104
«Грознефтеоргсинтез» производственни объединени	100,7	[illegible]
Грозненски «Нефтехимзапчасть» завод	101	[illegible]
«Красный молот» завод	100,4	100,1
«Оргтехника» яхача Грозненски производственни объединене «Электроприбор» завод	101	[illegible]
«Промавтоматика» Iилман-производственни объединене опытни завод	105	100,6
«Пищемаш» завод	100.7	103
ГI. Ахриева цIерагIа йола «Электроинструмент» завод	103	102
«Трансмаш» завод	101	102
Электромеханически завод	105	100,0
Гудермесски медиинструментий завод	102	[illegible]
Ацетонови завод	103	100,2
«Грозэнерго» районни управлени	100,3	102
«Тарем» яха мебельно-хьу чакхйоаха Нохч-ГIалгIай [illegible] объединени	100,2	105
«Союзавтоматстрой» ВНПО опытно-экспериментальни завод	102	102
Радиотехнически завод	100,8	103
Электроремонтни завод	100,0	100,0
«Вторчермет» производственни объединени	108	100,9
Цементни завод	88	76
Грозненски аьшкбетона конструкцей завод	103	102
Нохч-ГIалгIай карьероуправлени	100,3	101
Грозненски ремонтно-механически предприяте	100	109
«Чечингсельстрой» тресте аьшкбетона конструкцей завод	100,0	100,0
ГIишлон материалий гIишлон индустри Аргунски комбинат	100.6	102
«Чечингушводстрой» гIишлошъеча управлене Аргунски аьшкбетона изделей завод	100,6	80
«Чечингушводстрой» гIишлошъеча управлене ремонтно-механически мастерской	100.0	96
Нерудни гIишлон материалаш йоалаш чакхйоахен Карабулакски завод	100,0	74
Хьун боахама министерство	100,8	100,0
«Автоспецоборудовании» яха опытно-экспериментальни завод	100,8	100,4
Мехкарьер	100,8	101
Назрановски трикотажни фабрика	100,3	112
Швейни производственни объединени	100,8	100,0
Кога гIирс бу фабрика	101	106
Грозненски гаьнарий даьтта доакха завод	106	105
Шекара доакха завод	118	100,9
«Консервплодоовощ» яха Нохч-ГIалгIай аграрно-промышленно-торгови производственни объединени	101	106
Дулх доакха комбинат	122	93
Шурий промышленноста объединени	102	93
«Чечингушвино» объединени	101	102
Нохч-ГIалгIай кхача продуктий производственни управлени	115	104
Грозненски экспериментально-механически завод	100,7	100,1
Республикански «Сельхозтехника» объединени	101	97
«Металлотара» завод	104	99.6
Протезно-ортопедически предприяте	100.0	100,0
БIаргаш дайнарий общество	102	105
Къорен мотт бацен барий общество	100,9	109
Издательствий, полиграфе, книжнай торговле гIулакхашта йола управлени	102	101
«Чечингушпромстройматериалы» производственни объединени	103	102
Кхачан промышленноста министерство	105	102
Моттигерча промышленноста министерство	101	105

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР СТАТУПРАВЛЕНИ.

Мехка гIолла

ГОРОД А ХИННА ДIАЭТТАЙ ПОСЕЛОК

Из хIама хилар бIаь ткъаь цаI шу хьалха. Эрсий кема-корвет Приморья къулбехьарча йистошка гидрографически балхаш деш дар. Цкъа сарахьо Поворотный яхача мыси юхе корвет хиннача хана чIоагIа мух баьлар. Хьайнача фордо шолх санна шийн талгIеш тIа ловзадора кемилг, лакхача чхарий берда тIадугар. Са хиллалца дукхьала лаьттар экипаж ловзабьннача форда низа, амма наха шоай дегIамех боньоцца дог диллачул тIехьагIа, са тоссаш латтача хана, мух лаьгI а бенна, бухта бIаргаяйра фордхошта. Ана юхе са белгало яьлча эттача къазьа юкъера гуш яр шторма низах кема лорадаь цун баламаш дола йистош. сатийнача форда тIехе сигал-бесса лестар. Сов гIадвахача цхьан матроса цIогIа техар:

— Ай яр-м, вежарий, находка (дог а ца даьха хIама) ма дий.

Ишттa кораблий Находка. Тахан цун централь магистрала тIа бIаргаго йиш я тIайоаллаш ши якорь а йолаш йола укх тайпара йоазув тIадола гранитни постамент: «Находка яха бухта хьайийлай 1859 шера». «1950 шера 18 маерча РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа город яьй Находка яьхача поселках».

Карарча шера Находко дезду шийн ткъаь итт шу дизар, хIаьта юкъера лаьрхIача цига бахача наьха яьнна ха цунга кхачац. Ткъаь шера йоккха йоацача поселках 140 эзар саг ваха хIанзарча хара город хиннай. Из я вай мехка дукхача хана дена нах бахача европейски городашти эзараш километраш гаьна, «лаьтта кхоачалучча моттиге». Село тIаувэ цунна нах? Романтико? Доккха ахчи ийде безам хиларо? Е кердача, ца йовзача моттиге кхача безам хиларо?

Карара бIаьшерe йолаенначa хана къслах удаш ухар нах Приморье. «Мукъача» лаьттан чIегилг кораярта догдоахаш бIарчча дезалаш. кхьметтел юрташ а ухар укхаза Центральни Россерея Украинерея, хIаьта сецца бахa совцар цига денал дола нах, фордаца тa а из бирса зрий мохи карaберзабе а могаргдараш. ХIанз Приморьяна вах тIаувзар кхы низ ба. БIаргагуш хувцалу крий, хIаьта малагIа юххьанца дIадоладер, кердадар, дегIадоагIар да денал долча наьха, къаьстта а къонабарий, хьинари энтузиазми дIа ца дехаш?

Находка — фордхойн чкъаьрий дувцарийн город. Укхаза хала да шийн вакар фордаца дувзаденна воаца саг лаха. ХIаьта вахар дилла атта-м дац укхаза. Тхо латтар фордала чудахача «Вонситогорск» яхача чкъаьрий доахача кема тIа хиннача фордхошта дегIача памятнина юхе. Бер мархIа а доал лаш йола нана гIайгIане яха хьежаш я тIалатташ дохи а долаш болча фордагахьа: цун юхьа тIа гIайгIен сагото латт, амма гуш да из шийн мархIара кIаьнк форда стихия ца къувсаш венна шийна да свина низ а къонахчал а долаш яхе а кхийна форда тIа пелаpгхиларах дог тийша хилар...

Ткъо шу совгIа да «Мраморный» яхача траулера капитана Валентин Иванович Силаева фордаца атта доаца доттагIал леладу. Цкъа тайфуна эпицентре, е, фордхоша оалача тайпара, «бIарге» чу, нийсделар цун кема. Сухиа а лостамаш а хувцаш жаневрам а еш, шийн траулер тайфуна кхерамеча мархIара хьадаккха вIаштIехьдьлар капитана. А. тIорданкхар духьа дувцанар фордхоша из хIама. Царна дега хинная дар, оксана аренашкара а кIоаргалснашкара а дальневосточникаша чукхуьа эзараш центнерий лоархIам бола чкъаьрий дaхa мел хала да тхона хайтар.

Находка — Советски Союза арахьарча торговле форда тIара шера ковналараш. Шера цига хул Японера. США, дукхача европейски мехкашкара 600 совгIа кхыча мехкий кемаши 40 эзар сагал дукхагIа туристаши, найца гIулакхаш леладу нах. Океански кемай трюмаш хьуцах технологически щеваx, кIорах, станокех, цементах, ялтах, консервах йоту укхаза. дукен 30 гартгача мехка 182 порте долха мехкдаьтта чудетта кемаши контейнеровозаши арадуьл укхазара. Порте моахьаш чакхдахара боарам деррига цо болх беча 30 шера йоватгкъаза совгIа лакхбенаб. Порта ьрамай бIаштIехьдалац хIанз тIа-тIа дукхагIа тIаухаш латта моахьаш тIазнилга а дIадохьийтилга а Iалаше. Хьахинай терминал. Из я моахьех сага кулг дIа ца кхеташ йола порта бIарчча участок: ЭВМ отгаьча программагIа моттхьаш Iедоахачеи тIадетточеи механизмай гIонца кемаши контейнеровозаш оттадаьча сахьаташка доассалу укхаза. ХIара шера 10 миллион тонн экспортнии импортнии моахьаш чакхдоах порто, хIаьта шера укхаза якорь тосса кемаш ши эзар совгIа да.

Изза бокка чухь кIанз лоалац Находкага. Цудухьа лоаллаха, Врангеля букте, хьалъеш латт хьалхара аргIа хIанз боах беш йола цун спутник — Восточный порт.

Из я Европера Тайнача океана бассейна мехкашка бода лоацагIа бола ник бола «Сибирски контейнерни тIай» оалачун тIеххьара пункт. Шер - шера 120 — 140 эзар стандартни доакхий моахьаш кхухьа контейнераш чакхъяьа йиш хургъя порта.

Цецвоаккхаш да Находка истори. Амавоахих цун тахакарча дено, амма кхы а тIех хургья цун кхоане. Из уйла а йолаш аравьлар со Находкера — поселках хиннача йоккхача городера.

Митрофан ПОПОВ,
АПН корреспондент.

Доазол дехьара

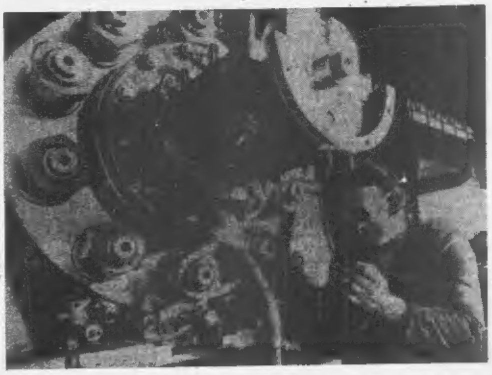

ЧССР. «Сигма» яхача заводо (Къилбаседа Чехи) арахец халкъа боахама лоархIаме продукци — дукха йоняи йоацачаргара дейз низ болча массехк тоня еза йолча йонахийча агрегаташка кхоачаш насосаш.

Предприяте продукци дунен тIа сий деш я. Из экспортагIа дIаухийт 35 мехка. цу даькъе Советски Союзе.

СУРТА ТIА: Зденек Ховен сварка еш воал СССР лаьрхIа хьаьлча паровой турбина системана.

ЧТК—ТАСС сурт.

Кхоане кхохкам кIаьдбарца ювзаенна я

Политически тенденце вахара низах дуьйна йина яц. из хьакилара бахьанаш теркал а ца деш. Разрядка хьахийнай халкъаш машаргех кхерамзлегех кхача гIерташ хилар бахьан долаш. ЗIамигбеннабте из болам е юз эшабеннаб-те цун тахан, БIашагIкхийтта Штаташ шолагIа «шийла тIом» болабе гIертача хана? Из хила йиш йолаш дац. Пудухьа Советски Союзе тешаш ба, заман керттера тенденца а йолаш йисара мел эшар разрядка хиларах. Из уйла советски «монополия». Дукха ба хIанз Маяхбуьсхьа цу тайпара выводаш ерац, разрядка оалаш из милитаризмаи агрессеи миха духьала лоатталургйолаш цIоагIа да аьнна хетараш.

— Шийн хана разрядкана вай тIадяга бахьанаш. — йоах Финляндс президента У. Кекконена, — башха хувцаденнадац. Ядерни тIом хьара кхерам хьалха а санна бокха ба, из кхерам юхатохара сийлахь-йоккхий деркамаш дIахо а переговораш е могаргдолаш хила еза.

— СССР политикана, — Франце Къаман собране кхыча мехкашкарча гIулакхашта йолча комиссе председателя Куа де Мюрвила хетачох, — хувцамаш хиннадац. Хьалха а санна кIийлен тIара фактор йолаш юс цунна низий равновесе.

— Юкъвашва разрядка никъ хьалхабаьнкха дола юкъара хьашташ, — йоах вовлаш волча американски политически деятела Ч. Йоста, — хьалха шоаш хиннача бесса а долаш дисад. Цхьан оагIоно гера совданкхаро, мелла из Iоадаьдале а, цу гIулакха мелла астрономически расходаш яь яле а, цIикха а Iалашъергьяц вай къаман кхерамзле.

Бакъда, ядерни замагIа герз хьаделга сихдаро гарантиергьац къаман кхерамзлешна. Из вывод яь США, цу тIа а из яьй наха чIоагIа лоархIаш долча гIозараша, 60-гIа шераш чакхдоалача хана а тIехьа. КIезиг-кIезига кхеташ кхийтар уж. СССР-ца барт боацаши цунца цхьана гIулакхаш ца лелалеши ракетно-ядерни тIема кхерам кIезигбе йиш ца хиларах. Кхетанир эгара хьалха тIема гIулакхашта шийн тIехбуьйла гIертарах хIама хург цахилар Советски Союзо дIахаийтар бахьан долаш. Ишттa хьахилар США-ней СССР-ан юкъера кердача тайпара гIулакхаш, низаш цхьатарра хилара принципа, герз хьаделга сихдара лоазув тохара ларда тIа латта гIулакхаш дIадолалара кIийле, БIашагIкхийттача Штаташа разрядка процесса юкъе дакъа лацаре кIийле.

Цу юкъе американски арахьарча политически никъо хIана теха яра гола, тIема гIулакхашка дIадохийтар лакхха алсимдаккхар, европейски арсенал ядерни герза кердача тайпасх хьалийзар, «китайски карт» ловзадар, экономически шантаж юкъе а лоацаш йола Картера «доктрина». ХIара ше къамаьл массала ду кIаьд ца луш кхайкаду президента Дж. Картера. Вашингтоно политика «низа поицце тIара» делаю, хIаьта СССР-ца гIулакхаш леладеш эггара чIоагIагIа ларде луаца безар из «низ» а ба яхаш. Дий-хьогI из, бокъалдар аьнча, разрядкага даьха дог да а дайнад, из чакхъяхаро США къамаи кхерамзлена зе а даьа яхилга? Дац, духхьал разрядка хьалашка йир БIашагIкхийттача Штаташа СССР-ца дар кхерамзле чIоагIъаь а конфликта кхерам кIезигбаь а йола соглашенеш. Амма кийса да цхьаькха е — США хIанз а болаш болча дуненна доал дара планех къасти ца могаргдац, гера хьаделга сихдар дилла дукхача миллиардий боарамера доходаш тIауха никъ хиннарашта бIаза мухь хилар цунах.

Шийн арахьара политика бакъахьа я ала гIерташ Вашингтоно дуац, из шийн политика «советски кхерама» духьала ерзаь я. хIаьта афгански событеша из кхерам болаш хилар хьа а хьекхад яхаш. Цхьабакъда, Афганистан-м хьалхашка уьттаду лоаца бахьан мара дацар. Вашингтоне тIема цекхоз хьоаль бахьан ше дар.

Сона хетаи, Вашингтоне Москва кхераюлургхиларах тешаш ба аьнна. СССР-цара «гIерта никъ» американски лидерашта эш дуве кхеридара, из шоай «низах» тешадара. Кхераш гIерт БIашагIкхийттача Штаташта мехкдаьттен бийдали лоаттаю дуне, дунеи рынко США-ца конкуренци делаю дуне.

Персидски залнверча мехкдаьттана СССР тIа ца кхачийтара деш да аьнна, цу регионе форда армади дахийтар, чIоагIийр тIема базай сеть, хьаяьй «сихха реагирования яра» корпус. Мала вар из демари яр эггара хьалха кертагIдаьккхар? Мехкадьтта доаха мехкаш. Вашингтоно шийн хур ду ше царна гIо де лаьрхIа хиларах уж теша де гIерташ, амма царна-м ха ма хой из «гIо» шоашта мерех даргдолга. Шек хила а йиш йии цу гIулакха? Вашингтоно-м афгански событеш хилалехьа дукха ха хьалха дена ма дувцарий ГаргарчеI Юкъерчеи Малхбоален оайонех «цIий вахара хьаштий зона» я из яхаш. ХIаьта цо-м дIа а ма кхайкадарий, нагахьа санна моллагIа а мехкдаьттава тIагIерта моттиг нийслойя, США иза духьала боакхартболаш я аьнна. Цу гIулакха даь хIанз дар Европе американски ракеташ дIанийсъярах йола решени тIаэцар я. БIашагIкхийттача Штаташа ядерни заложник яьй Европах. ХIаьта из деррига а ду «советски оагIорахьа кхерам тIалатт» яхаш доацаш дола бахьан а доахаш.

ТIема кийчо дерра еш латте а. цу тайпара йола политика перспектива йоацаш я. 50-ча шерий «шийлача тIема» опыт кердаякха гIортаро шеко а йоацаш зе дергда, бокъалдар аьлча, хIанз деш а латт разрядкаиь. Цо зе ду БIашагIкхийттача Штаташта шоашта. Амма керттерчунга — тIема кийчонна СССР-ал тIехйоалалургьяц БIашагIкхийтта Штаташ. «Дунен полицейске» дакъа шоашка юха кхоачаде царна ца могаш санна мара.

Вашингтона хIанзара никъ разрядкаиь, из духьювлача моттига, из дIалелвеча пикашта духьала ба. Цудухьа из перспектива йоацаш я. Амма разрядка бахьан долаш къовсам лоаттабе беза, из хьаллаца еза. Духхьал цудухьа я СССР тIеххьарча шерашка йоляь хинна а хIанз совцаль е тIехьаьхьа йола гера хьаделга сихдара доазув тохарах а гера дIадаккхарах а йола переговораш хIанз юхайолае а дIахо яхьа а еза аьнна хеташ. Вай хьаштдолаш да мадрядски вIашагIкхетар а Центральни Европера гераи гераьшцара низаши кIезигдара хетаь венски переговораш а толаме чакхъяхарца. Советски Союз кийча я Европе гера дIаданкхара дешан хьакъехьара переговораш е а, нагахьа санна гаьна кхера низ юкъера бола американски ракетно-ядерни гера Европе дIанийсдара даькъера НАТО решени хувце е из чакхйоаккхилга. Кхы ца хуле а, официально соцадоня. Геттара бокха лоархIам болаш я ишттa Европерча тIема разрядкаией гера дIадаккхаран хетаьча конференце доакъошхой шоай столице тIаэц., раьла тиларах йола польски предложени.

Советски Союз вдамлен кхоане разрядкаца ювзаш я цунах тешаш а я. «Вай кхоаненга хьеж оптимизм а йолаш, — хьахайнадир Леонид Ильич Брежнева. — ХIаьта из оптимизм кIал кIийле йолаш а я. Вай хоьш да, «разрядка» оалача доккха маIан долча дешаца бувзабеннача дунен гIулакхий дикача лостамга бода никъ халкъа лоIамо ерригача духьаленашта юкъе гIолла чакхбаьнкха хилар».

Э. ЧЕПОРОВ.
(АПН).

Калейдоскоп

МОНМАРТРА КIИЙЛЕ ОАХК

Монмартрски гувна тIарча готтигача улицилгаш тIа е кхьметтел цунна юхе машина дIаоттае моттиг лаха хала ду. Париже французски столица цу цIи хезача минIнгe ца хинна вола турист лаха санна. ХIаьта а цига баха наьх цар хьаьль Монмартр лораяра Ассоциаци бартагIа духьалбаьннаб гувна кIал 250 машин лоаттае алхазза вIаштIарьль гараж ца яйтара. Уж эгIазбахара бахьан кхетаде йиш я: тIеххьарча хана тIа-тIа дукхагIа хул лаьтта чутехкаши чухердаши йола моттигаш. Март бетта денз машинаш лела йиш йоацаш къайла да Шаппа яхача улица дакъа: лаьтта чудахар бахьан долаш еррига Монмартр хица Iалагаьеш йола турба йохаьй укхаза.

Июль бетта 3,5 метр кIоарга кIоаг баьлар цигарча цIеноех цхьанне подвала чу, хIаьта цу чу баьхача наха сиха эвакуаци йир. Царна хIанз а тIехьа бокъо лац шоай квартирашка юхачубаха. Монмартр лораяра Ассоциаце йоах, гараж хьалъярта геттара дукха мах гIоргба мэре — цIийоахар 18 миллион франк да, цу тIа а гараж хьалъяр гувна керте дагIача къаьнача цIеношта чIоагIа кхераме да. ТIеххьара а, гаражо къоастаертьаш тIа-тIа дукхагIа хулаш латтача туристий а квартале бахача наьха а машинаш лоаттаяра проблема.

Дуненa тIа эггара чIоагIагIа цIи хезача гув тIа бахача наха дуденнар цаI да — цунна геологически тохкамаш дар. Цхьабакъда, «Орор» яхача парижски газета лерхIачох специалисташа яьча вывода юхайоахаргьяц гараж хьалъяра идея дагаени гIишлошъю компанеши банкаши. Духхьал уж организалеш я Парижа тIа урагIа бахача Сакре-Кер яхача гув тIа паринит хургъя - хургьаш яха доаш къоастадераш.

(АПН).

ШАЙЧАЙ ДОАЛЛАРАШИ «ДОГ АЙДУ» МАЛАРАШИ

Священникашта юкъерча алкоголизмах йола проблема дукха хи йоацаш йийцай Ватикане хиннача дика керте латтарий вIашагIкхетаре. Даьла лаьш шоаех лоархIаш бараш «дог айдеча» маларга чIоагIа безам латташ хинна хиннаб. Американски «Утешители святого духа» яхача ордена настоятеля отец Дж. Макнамара ше къамаьл деш мукIарло де дезаш хилар, дикх хьалха латтараштa юкъера алкоголизм «дерригача дунея масштабера кхераме проблема» хулаш латташ хилара.

Цу проблема даькъера вокха специалист лоархIаш ва отец Макнамара. Цун ордена хьалхашка латта декхар да малара чуе дегIах летараштa юха нийсвча наькъа тIа бовла гIо дар. Терхам тIаьхаш да цо лаь укх тайпара мукIарло: «Священника е кхыча динах тешача сага чIоагIа меннaчул тIехьагIара похмелья синдром массазара хIама хилара. Из оамал тIа - тIа кIоаргаьуш латт, хIаьта из дIаянкха шерашка шерага калагIа а хул». Цхьабакъда, отец Макнамара шийн сановни коллегай хозача дешашца сатедир: «Священниках шIакха а хиннабац алкоголикаш, духхьал алкоголикаш хиннабаьнарех священникаш, кунеш, манахаш хул».

(АПН).

ПНР. Город Пулаверча юртбоахама Iилма-тохкама института специалисташа тохкамаш ду теплицашкарча лаьтташта лаьрхIа удобрени кийчъяра теплоэлектростанцешкарча Iовкъарах пайда эцаш. Института Iилмахошта гучадаьннад цу Iовкъари лаьттана чIоагIа эшаш йола баьцоетIаш сихха дегIайоалаяра новкъостал деш йола дукха микроэлементаш йоахкилга.

СУРТА ТIА: института теплицашка.

ЦАФ—ТАСС сурт.

УИКЕНДЕ ХОЗНЕШ Я

Сийнача баьш тIа, городел арахьарча Англе хозача паркашка хIана а ийслу минаш лехаргашта тара йола приборащ а йолаш бола нах. Цар сихбенне зуз шоай когашта кIалхара лаьтта, чIоаггIа теркам тIабахийта шоай бе йоахкача счетчикашка а хьежаш. Цар лехараш дунен шоллагIа тIом болаш фашисташа чуйттачарех юхенйса снарядаши бомбаши яц. Британски гIайренаш тIа баха бIаьш эзараш бола нах арабаьнна тайп-тайпара йола ганзаш, хозанеш, духхьал археологически маькаленаш леха.

Трежер-хантинг, е жоньхараш лаха аравалар, дуккхача наха хетачох, мехна эггара чIоагIагIа наха каралаьца хобби а хинна дIаэттад. Иштта цIи а йолаш да деррига а ганзаш лехаргашта хетадаь лаьрххIа Англе арахеца журнал.

ХIаьта дIадоладеннад из хIама бIаьвча итт шу хьалха, магазиннашка американски кердадар, лаьттан тIерча тIоанашкара металлически хIама гучадоаккха детектор арадаьлча. Чурча гIулакхий министерства бокъо елаш хIара сага из эца. ХIана из эца безам бола нах геттара дукха хиннаб, цудухьа детектор магазиний прилавкаш тIа йоацаш л. из бахьан долаш хало хиннад из эца в. СелоIача деношка шоай дезалаш а тIехьа городел ара, IилмалоIша лерхIанох, древни кельташ, римляннаш, норманнаш баьха моттигаш йолча ух англичанаш.

Цхьабакъда, берригa нах ганзаш леха болабалара раьза бац археологаш, хIана аьлча царна хов хозенеш лехараша мехка исторически тIехьаленна лаьрхIа варгвоацаш зе деш хилар. «Цу бедам бахараша, — IоведIх британски археологий совета директор Генри Клир, — дIадахача исторически ламаех йолча лоархIамеча сведенеех доах вай».

Геттара боннха бели хиннаб IилмахоIшта археологически оахкамаш деча делаш болча къуйх. ДIадахача шера бIаьсти бийсанна Англе мьулба - малхбузехь даьхна тIа Уилтшир яхача графства древни римлянаш баьха моттигаш тохкаш археологически экспедици балхаш деш хиначa зоне чуваьнна ши гIишлохо. Электронни «цуплах» пайда а эцаш, цар лаьтта аьхка а аьхка хьадаьккхад 53 эзар къаьнара монет, древни города мостовой дакъа доха а деш. Цхьабахьда, судо мукъабоаьлийтаб зуламхой, археологаша раьза боацаш чIоаггIа духьало оьцнаьхьа а.

Специалисташа чIоаггIа духьало еш хилар а къаьначa хIамашна безам бараша лаьттaш дохадаьча фермерий лоткъамаш я теркал а ца деш, хозенеш лехарий мутIараш цецвоннхаш чехка дегIиухаш латт.

А. ЛЮТЫЙ.
(ТАСС).

Еррегсоюзни кардиологически

Москва. Шера, сийрда кораш, паргIата хIанзарча хозача материалашца кийчъяь холлаш — иштта да коммунистически субботнике гулдьича ихчах хьалъета Еррегсоюзни кардиологически центра корпуса чура сибат. Центр хьалъю столица Рублевски лесопарка юххе.

ХьатIадоагIа «цIе моттан» тIанхоачача хана гIишлохой берригa ина тIибахийта динагIа болх бе гIертам ба. Уих шера дукха объекташ хьалъяь яха езаш ма йий!

ХIана сихха отделочни балхаш деш латт 13 этаж йолча лаборатори корпусе.

Ерригача объекташка коммунистически субботник йиъ этапагIа чакхдаккха лаьрхIад.

Кольцевой автонакъа юххера Iилмах городок дукха ялалехьа болх бе йолалургья, цай мехка дега-сосудисти лазарашта шерра духьала лоамтабеча къовсама керте а этта. ХIанзарча медицински оборудованеца кийчъяь хургья Центр.

СУРТА ТIА: Центра лабораторий корпус хIана отделочникашка еррига а дIаенай.

В. СОЗИНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Сакъердаме дувцараш

ЦIАЬРМАТА ФУСАМ-НАНА

Базар тIа ваха цIавоагIаш, шоай юрта хьатIакхачалехьа уллача юрта шин новкъост волча чуваха, фуд-малад хьажа дагадехад Къахьармана. Сов цIаьрмата йолча фусам-напас, хьоар кходар духьа, геттара кегий кхерза локъамаш хьаотдаьй хьаьша хьалхагIа, эхь хийтта а по кIезигагIа локъамаш вар дог доацаш. ХIаьта, цун цIаьрматал дика йовзаш хинна Къахьарма кхо-йиъ локъам вIашка а юллаш ла волавеннав. Дукха Къахьармана бIаралъежаш а лаьтта, кхы по уж селла дукха юаш са тоха ца деннача фусам-напас аьнад:

— Къахьарма! Ва, Къахьарма! Шунцигахьа байна нах кхо-виъ саг цхьана дIабехи мотт сона.

— Бехи даьра, —жоп деннад Къахьармас, ялх-ворхI локъам вIашка а йилла, — нах шоаш вIамига бале-м ялх ворхI цхьани волаш а-м.

Кхы ала хIама доацаш йисай цIаьрмата фусам-нана.

●

ЦХЬА ВIАРГ БОЛА ШИ КЪОНАХ

Ши бIарг байна волча Iуса кулг а лаьца, кхоалгIа воагIаш хиннав цхьа бIарг мара боаца Къуса. Шоай гаргара саг вахача цIенна IотIакхаьчача, маьккъа кIаьдбеннача парна дIачу а баха хIама кхалла дагадехад. НаIарах хьана техича, фусам-даь йийг хьааравьнай. ЦIагIа вий хьанаьхя? аьнна хаьттача, балхара чувенавац воти, жоп деннад иниго ЦIагIа саг ца хилча дIачу фу де долх вай, аьнна, дIабахаб хьаьший. ХIаьта чувенача даьга яьхад иниго: «Воти, ванцига хьо хеттаьш ши къонах веневар». Малаш бар уж, аьнна, хаьттача инiго яьхад: «Хац сона-м воти, цхьа бIарг болаш ши къонах вар-кх уж».

●

НАЙЦ

Дукха Iа яха кхы хьаьнъала да ва, аьнна, наха цIа йоакххаш вацар Жарап. ХIаьта наьйа йиш юкъсоттарах IалаьматeI хозн дегI-кеп долаш, хьаькъалах йиза йола кхыча юртара йоI йиихар цуна. Тховсара найц чуводаяхача буса, ноакъосташцара хьаяъоаста а ваь, хьехар де эттав Жарапа цун нана. Живари, са кIаьни! Хьо къаьста уст-нанаьйарашна вагIа везарг ва хьо, хьехар де саг а воацаш, цIагIа дукха чай молаш оамал я хьа, цига ма малалахь дукха. тоам бац хьона, хIаьта къамаьл а кIезигагIа делахь, яьхад нанас.

Уст-йижарий го а баь, дикдинагIа хар нердача найца хьалха увттадеш хьуваьр. Чай а цуцна кхы мерза кагий хIачаш а истола тIе хьогтаьяр. Геттара чам болаш даьхиша чаи дукха а дезадена кхо пела мелча, дагадехад Жарапа нанас шийна даь хийна тьехар. Чаи мала хьайна, ялхи геттари шийна гонахьа баьннача уст-нанаьйараша па витача, эккхита аьнад напцо:

— Чай-м кхы маргдацар ма, хIаьта повидал тIахьенха мерза маькх-м кирсьар.

Цига гIучадьнниад Жарапа хьаьнъаа.

ДIаязваьр
ГАМБОТОВ Борис.

1980 шера «Терека» ловзарий календарь

Футболах болча СССР чемпионата «А» класса II лига, III зона

ХЬАЛХАРА АХДАКЪА

2 май—«Динамо» (Махачкала)—«Терек»
9 май—«Ротор» (Волгоград)—«Терек»
12 май—«Волгарь» (Астрахань)—«Терек»
18 май—«Терек»—«Салют» (Белгород)
21 май—«Терек»—«Авангард» (Курск)
27 май—«Торпедо» (Таганрог)—«Терек»
30 май—«Ростсельмаш» (Ростов-на-Дону)—«Терек»
5 июнь — «Терек» — «Атоммаш» (Волгодонск)
8 июнь—«Терек»—«Торпедо» (Волжский)
14 июнь—«Металлург» (Липецк)—«Терек»
17 июнь—«Сокол» (Саратов) —«Терек»
23 июнь—«Терек» — «Динамо» (Брянск)
26 июнь—«Терек»—«Спартак» (Орел)
2 июль — «Цемент» (Новороссийск) — «Терек»
5 июль — «Дружба» (Майкоп) — «Терек»
12 июль —«Терек»—«Машук» (Пятигорск)
15 июль—«Терек»—«Уралан» (Элиста)

ШОЛЛАГIА АХДАКЪА

7 август — «Уралан» — «Терек»
10 август — «Машук» — «Терек»
16 август — «Терек» — «Дружба»
21 август — «Терек» — «Цемент»
25 август — Спартак» — «Терек»
28 август — «Динамо» (Брянск) — «Терек»
2 сентябрь — «Терек» — «Сокол»
5 сентябрь — «Терек» — «Металлург»
11 сентябрь — «Торпедо» (Волжский) — «Терек»
14 сентябрь—«Атоммаш»—«Терек»
20 сентябрь — «Терек» — «Ростсельмаш»
23 сентябрь — «Терек» — «Торпедо» (Таганрог)
29 сентябрь — «Авангард» — «Терек»
2 октябрь — «Салют» — «Терек»
7 октябрь—«Терек»—«Волгарь»
10 октябрь — «Терек» — «Ротор»
16 октябрь — «Терек» — «Динамо» (Махачкала).

СССР Спорткомитета футболах йолча управлене кIоагIдаьчча тайпара мехка чемпионата «А» класса шоллагIча лиге ловзаш йола командаш нийс зона йийкъа я. «Терек» нийсъенний РСФСР командай кхоалагIча зоне. Чемпионата гIара команда хIаранеца шозза ловза езаш я, цхьа — шин стадионе, хIаьта шозлагIа — хьоашалгIа яхача. Нагахьа санна хьалхара моттиг хьуваш йолча шин командо цхьатарра очкош йоахе, царех толашагIьар къоастаяра царна юкъе кхы цхьакка а вIашагIкхетар чакхдоаккхаргда. ХIаьта кхыйола моттигаш къувсача командаша цхьатарра очкош йоахе, царех хьалхайолакхаргья дукхагIа коталонаш яр. Из аьоккам а цхьатарра хилча хьалхайсанкхаргья дукхагIа бургацаш чутоха команде, цул тIехьагIа териамо эца лаьрхIад кхыча командешта чутехачен шин наIарашка чакхъялийтачен бургаций соотношени. Нагахьа санна уж деррига а хьокхамаш цхьатарра долаш моттиг нийслойя, командашта юкъера къовсам кхаж тассарца къоастабергба. ХIаьта шоллагIча лига командаш хьалхарча лиге йовлара никъ СССР Спорткомитета аьнан замалахьа къоастабе лерI.

Культурен нахари

МАЛХБОАЛЕН КУЛГАЙОАЗОНИЙ ГАНЗ

80 эзар совгIа произведени я Узбекистана Iилма институтий, дешара заведеней, библиотекай Малхбузен халкъий къаьнарча кулгайоазоний коллекци. Бусалба наьха культура книжки а кулгайоазоний а ганзаш латта а йоаза е центр я Узбекски ССР Iилмай Академе Абу Рейхана Беруне цIерагIера востоковедене Ташкентски институт.

Малхбоален мыслителий произведеней 70 эзар том да института IалаьматeI йоаккхача книжкаш лоаттадеча моттиге. Эттара къаьнагIарча йоазон памятникий — историзаар шера лоархIам болаш да.

— Тха института Малхбоален кулгайоазоний гулдам, — йоах института директора философски Iилмай доктора Баратов Мубина. — шин боккхалга а Iилмаи лоархIамга а диллача дерригатэ дунен тIарча цу тайпара йоазош лоаттадеча моттигашта юкъе шийла толашагIьар йоалаш а. Къаьстта кIеллагдараш юкъе — Навои, Рудаки, Джами, Фирдоуси санна болча Юкъерча Азе сийлахь-боккхача поэтий мыслителий кулгайоазонаш.

Шо-шоай новкъа а шошоай хина нахьчад Узбекистане уж кулгайоазош, ДукхагIдараш юкъерча бIаьшерешка, Юкъерчен Къулбехьеи Азе паччахьалкхенашта юкъе культурин хувишаш леладар чIоагIденна дIаэтта традици хиннача хана кхаьчад уххаэа.

Институтерча йоазон памятникашта юкъе я истори, философе, прав, физика, юрта боахама, музыка, изобразительни искусства произведенеш. Цар сийрдадоах Юкъерча Азеи доалол дехьарча Малхбоалени халкъий художественни творчества истори.

— Тха институт, — дIахо дувц Iилмахочо, — я Ибн Сина йоазон тIехьало метта лоаттнер. Цун фондашка да Iилма тайп-тайпарча доакъошта хетадаь 70 совгIа Iилмахочун кулгайоазув. Царна юкъе — «Деррига долаш мел долчунна классификаци ярах» оала философско-метафизически трактат. Уникальни экземплярашца лоархIаш да 1664 шера яздаь «Философски трактатий сборник» оала кулгайоазув. Цу тIа я Аль-Кинди, Беруне, кхычар балхаш а юкъе долаш йола 107 трактат. Цу тулдаьча кулгайоазошта юкъе да Юкъерча Азе сийлахь-воккхача шин Iилмахочо Абу Рейхан Берунеи Ибн Синеи вIаши яздаь каьхаташ. Цу тIа да Аристотела шин сочиненех лаьца Беруне ду барайтта хаттари царна Ибн Сина тела хоалем беш доле жоповши. Уникальни экземпляраш я «Шейха-философий керто» саннагIа та дакнна Саламенехи Абсалехи а Юсуфах а ь проповедь» яхя книжкен дегIа лоадара доле книжка» яха режима а унахцIено лоарара правилех а йола трактати.

Тха кулгайоазоний ганз хьалхоаб бахача махагара пайдеча кулгаца кхаьчча надавей чотах. Институте хьалъйй къаьнарча кулгайоазош лехаш йола лаьрххIа комисси. Иштта Андижане фирганскни аттагIарча городе — кораьяр «Аль канун фитТиб» («Лорий Iилма-канон») яха XIV бIаьшерене юхаллъяь Абу Али Ибн Сина шеш яздаь къаьнара кулгайоазув. IалаьматeI боккха лоархIам болаш ба дукха ха йоахнниш кораьяь «Седкъий хьалххетен Iилма» латтан моттига лэь XII-гIа бIаьшере юкъерчa хазахьа ваьхача самиранадски законоведа, историка, филолога Мухьаммед Ибн Ахьмада Ал-Несефе уникальни болх. 337 лист я XIV бIаьшере кийчдаьча кулгайоазон. Ал Несефа 1338 шера ше хьехаш хиннарашна дIаллъяйта знаней тайп-тайпарча довкъоех йола лекцеш я сборника тIара яраш.

— Из сочинени — мах бah варгвоацав памятник Цо цу хакара моттигера педагогически традици хьахьоххаш хиларо латт цуи къаьнарча Малхбоален культура йовзара бола лоархIам, — йоах Баратов Мубина. — Энциклопедичени да книжка чулоацамга диллача а. 57 разделах латтача цо шерра дувц бусалба дини бусалба наьха боньое кIийленех.

Оаза дийцар духхьал тхоан институте фонде дадача мах бah варгвоацача кулгайоазонех. — дIахо дувц Iилмахочо, — уж да республика кхыча учреждеиешка а. Масала, Узбекски ССР Iилмай Академе кулгайоазоний Ташкентски института фондашка да эзар шу хьалхарча Малхбоален литературан искусствон историца дувзаденна пхи эзар совгIа кулгайоазув, литографи, микрофильм.

Республике каст-каст ух Инде, Афганистане, Вангладеше, Пакистане Азеи Гаргарча Малхбоалени кхыча мехкий Iилмахой, — йоах Баратов Мубина шин къамаьл чакхдоаллаш. — Мах бah варгвоацаш йола тхога кхаьчи тIехьале IалаьматeI лоархIаме я Къаьнарча Малхбоален халкъий экономика, вIаши леладаьча гIулакхий, культура истори довзара, вай хана Iилмахоишн культура деятелашен цхьана леладу гIулакхаш кIоаргдаре.

Владимир ПУРГИН,
АПН корреспондент.

Наха болча аьттонна

Поакха еце а, шоай болх белаш а из хьабе ловш а болча нахах латташ я Госстраха МагIалбика района инспекце коллектив. Цудухьа хьалхарча шерашка санна дIадахача шера а кхоачашйир оаха плана а тIакхача социалистически декхараш а, массехкила призовой моттигаш нахай республикански социалистически яхье.

Планови декхараш кхоачашдарца цхьана коллектива карагIдьнинад бахача нахa шоай лоIамагIа страховани йра боарам айбе а. Иштта, районе мел бахача нахах 30 процент гаргга бараш шоай лоIамагIа страховаш нь ба. Из хьонхам дIахо а лакхбеш дIадахa лаьрхIа да тхо.

Районе бахача нaха юкъе страховой болх шерагIа боаржабара гIо ду организационно - массови болх лерттIа вIаштIехьбаккхаро, из пайдане, пачхахьалкхенна а нaха шоашта а эшаш дола гIулакх хилар царна дIадовзийтаро. Иштта, духхьал дIадахача цхьан шера тха инспекцета гIолла бахача нахага 180 эзар сом хиллал ахча дIакхьчар. Цунна юкъеяхай дIатийнни страховой суммаш, хатар хиларах, доахан доврах, боахама зе хиларах, транспортни средстваш хатараш хиннача йохарахи кхыйола моттигаш нийсъяларахи дIатийнна ахча. Масала, 8 сом мара дIа ца луш шин вахара страховани лыр М. Б. Даурбенова. ХIаьта цун унахцIенонна зе доалаш моттиг нийсъелча 1600 сом ахча делар цунна Госстраха инспекце. Цу тайпара ахча ийдаь нах кIезига бац районе.

Инспекце коллективе хьалхалаттарех ба П. И. Нетлачева, Т. Я. Арчакова, А. И. Егорова, кхьибараш. В. И. Ленина 110 шу дизара сийна йолча Ерригсоюзни социалистически яхьа юкъе а бахь, царн дош деннад ленински хьисапе къахьега и пятилетка тIехьарча шере план 7-ча ноябрь хьатIаоттале кхоачашъе а. ХIаьта боахама страховани яра ах шера плаи тха хьалхалаттараша кхоачашъе лерхI В. И. Ленин вах дн тIакхоачаш.

А. ЦИЦКИЕВ,
Госстраха МагIалбика района инспекце начальник.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

10 АПРЕЛЬ
I ПРОГРАММА

[illegible]

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.10 — «Дай-ненай, нанай!».
[illegible]

11 АПРЕЛЬ
I ПРОГРАММА

[illegible]

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
[illegible]

20.45 — «Да ма тайна хий» яха телевизиони документальни фильм.
21.00 — Моцарта а Дворжака а произведенеш.
21.40 — «Республика довзахье» яха художественни фильм. 1-гIа а 2-гIа а сереш.

РАДИО

10 АПРЕЛЬ
[illegible]

11 АПРЕЛЬ
[illegible]

Хоамаш

Тахан республике гIоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 7—12 метр чIоагIа мух а хьехкаш хилеи фегара температура республике 13—18, Грозне 16—18 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка дохк а доалаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьехкаш хилен фегара температура бийсана 2—7, дийнахьа 13—18 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

САГИ IАЛАМИ

ГОРОДА УНАХЦIЕНО: ДЕРРИГА А КОМПЛЕКСНО ЛЕЛАДАР

1975 шерарча бахача наьха Ерригсоюзни перепнсе даннеех, Киеве 2 миллион совгIа саг вах. Сагo шийна гонахьарча гонда леладеча гIулакхий проблема городе мишта къестаю дувц АПН корреспондентаца къамаьл деш Украински ССР Iилмай Академе вице-президента, биосфера проблемашта йолча Iилман совета председателa академика Сытник Константина.

— Экологически дакъе гIулакхаш дика долаш город я Украински ССР столица. Цудухьа укказа хьалхашка латташ дола декхар биосфери Iилма-технически прогрессо зене воздействи еш хилар бахьан долаш тIаэттаIа кхерама кIалхара яккхар а доваш, духхьал из лорар да. — йоах Сытник Константина. — Духхьал из де лаьрхIа я массе а оагIорахьара координаци яь города партийни советски организацешца цхьана тха Iилман совето оттаяь а УССР Iилмай Академе Президиумо къобалъяь а йола тохкамий комплексни планаш. Цар кIийле ю йIахьхача хана йолча прогнозех хьаьнъалагIа Iаламах пайда эцара схемаехи.

Масала, планех цхьаннена юкъедихьад УССР АН цхьайолча институтий киевски фон цIенала проблемех дола тохкамаш. Иштта, Iилмахой-химикий рекомендацешца йиш хулийт йIовхала электроцентралний котельнеий кIураца дIауха азота оксидаш кIезигье, полиграфически предприятешвера дIаухача газашара лепела толуола концентраци лохье.

Цу рекомендацешна хьежжа химически волокно вдахечача киевски комбинате хьалъеш латт феда дIаухача газах юхсюсараш термически цIенъяра промышленни система. ХIаьта Киева юккерча порошкови металлурге заводе юкъекхухьаш латт атмосфере дIауха дом кIезигбе йиш хулийтарйола Iилмахой материаловедий рекомендацеш. Иштта, дийм деш латт автомобилаца арахухача газах йоахка зене компоненташ кIезигьяра тIадерзадаь балхаш.

Байна дукха ха йоацаш Киева наькъашка лелар эггара интенсивнегIа долча транспортни магистралашка оттаяьр датчикаш а йоахкаш йола лаьрхIа приборош. Иштта кхоачашъе йолаьй Iилмахоши теплофиканашта оттаяь атмосферерча хьала тIахьожам лоаттабара йола автоматизировани система. Цо гIо дергда городерча фон чоалхане лоаттам бовла, торн хулийтаргьа цун бIехъалара боарама прогноз е. Гулъяь шерра информаци центоага кхоат ЭВМ лоаца тоаярак анализ ярац.

Комплексни программашта юкъедоладаьд Киева хьалашки эггара данагIа хургйолча баьцовгIа саженцаш кийчъергйола лаьрхIа питомникаш хьаяр. Хова йолча тайпара, город баьцнара сезаар цун биосфера цIена милитара лоаттабеча къовсама чIоагIа техкача методех цаI ма йий.

Пожхача нах бахача моттигера экологически гIулакхаш дика хургдац цун хин бассейна вIехаштта лораеш ца хулe. Из проблема чIоагIа лоархIаш я Киеве а. Дукхача предприятешка юккъехува промышленни предприятешкара дIауха пайда йийца хиш цIендара лаьрхIа гIулакхаш. Цхьабакьда, хин цIендара система аргаьккха тоалр — алхха де дезачох ах. Оаха керттера лерхIар да прогрессивни отходаш кIезига йола е отходаш йоаца къайла технологически процессаш кийчъяр. Цар йиш хулийтаргьа гонахьара го унахцIена баь ца Iеш, халкъа боахама дукха мехь биидал кхоеда.

Iилмахоша-химикаша масала, кийчъяй цхьайолча предприятешкара арауха кейтрализованни хиш кхы а цIендара йола установкаш ишта цIендаьча цкъа предприяте чаккдаьккхача хих заводаш хица IалашъечaцIаьхка а пайда а эцаш. Кlезига отходаш йола а отходаш йоаца а производство хьаяра наькъа тIа боаккха лоархIамe тIа ба Е. О. Патона цIерагIча электросварка Институте хьахинна электрошлаковн технологи. Цу дакъе цун тIехьарча модификаци цаI — электрошлаковн фасонни литье.

Тохкамаш дIахо деш ба хи чу тIаьоклача Днепра чурча хи тIа «булкъаш» тIабуташийтача сийна-баьццарча Киеверча баьцашна къовсам лоаттабара йола эффективни средство лехаш бола биологаш.

Тха дукхагIа йола комплексни планаш эффектни а Iалам лорадара дакъе хи- ...на ца Iеш экономически а. Ер да алхха цхьа масал. Химикашен биологашен могаду нах бахача цIеной йIовхала ета котельнешкара дIаухача газех парникашкарчен теплицашкарчен баьцовгIашта углекислотни подкормка яра пайда эца. ХIана аьлча цо шера къайлача грунта хIара гектара тIара 20 эзар сом боараме планагIа йоана дохолала тар цуш хиларагIа.

Биосфера цIенали городашка бахача наьха унахцIенон айхха вIаши увзаденна да. Цудухьа комплексни планашка лаьрхIа да Киеве бахача наьха унахцIенонца эффективни тIахьожам лоаттабе. Иштта, УССР Iилмай Академе кибернетика Институт республика цхьайолча Министерствашцеи ведомствашцеи цхьана оттаеш йолл «УнахцIеной центрий» сеть. ПлапагIа лаьрхIа да кардиологе даькъера консультацини медицински центр хьае.

Цу дерригача масалаша,— йоах шин къамаьл чакхдоаллаш академика Сытнина, — бакъду Киева экологически гIулакхаш Iалашдара тIаерзаьча Iилман комплексни планий эффективность лакха хилар.

Вадим ФЕЛЬДМАН.
(АПН).

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-06; редактора заместителa — 9-24-03; бехктохкама секретара — 9-24-00; отделаш: партийна вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кисьмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-06; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-21-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка.

СФ05155. «Грозненский рабочий» издательстви типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1819.